

11729-1

4

Ставмувытса пролетаріјас, бтувтчөј

ОРАМ

2 №

1927

КОМІ ЖУРНАЛ.

ЛЛ.

ОТДЕЛ
ЛІТЭРАТУРЫ

ЈУОРТАС.

Сарос пугкылтөм. Миһин	1	лістбок.
Гөрд арміја. Н. П.	4	"
Јөз-пөвсса ас-вөлғаа обшествојас. Ен-пө.	8	"

Міјан өіктјасык

Неуна сөветјасө бөрјызөмјас-јылыз. Булышов . . .	13	"
Кујім да ноль переменаөн му ужалөм. Ілля-Өльөксан .	16	"
Өш дөлајас. Т.	18	"
Мыјда менам мөсјас во-чөжөн лыгтөны јөв. Н. Ч. .	20	"
Мыјла колө төдны мыјда мөс јөв лыгтө. Н. Т. . .	22	"
„Вечоркаасөм“. Мітов.	24	"

Врачлөн горњіјас:

Мыј-вөсна абу бур віна јуөм. Врач І. Кокаһин. . . .	28	"
Чельадлөн вісөмјас. Ракіт. Врач Калашніков. . . .	31	"
Крестаналөн ужјасыс март төлығын.	34	"

Міјан коператсіја:

Во-гөгөрја уж потребітельса коператсіјаын.	35	"
Лотајтөмјас потребітельса коператсіјаын. Парма. . .	37	"
Бөрө колөм потребобшествојас. Бі	39	"

Комі-гіжөдчукөр:

Міјан моғјас.	41	"
-----------------------	----	---

Комі частушкајас:

Комсомол-јылыг. Сімаков.	43	"
* * * С. Шевельов.	"	"
Сельсоветјас бөрјігөн. Ізјур-Іван.	44	"
Візмү-ужалөм-јылыг. Јус.	"	"
Бокөвеј нажетка-јылыг. Јус	45	"
Вьлногса олөм-јылыг. Јус.	46	"
Ставыслы. Сіз-Паш.	48	"

Ордымлы:

* * * С. І. Н.	49	"
* * * Спіра-Прокө.	"	"

Јөз-пөвссыг богтөм ғылаһкывјас:

Шондібанөј	49	"
Частушкајас	50	"
Сөд-вөр шөрын вөв гөрдле	54	"
Ылын-ылын щын щынале	"	"
Луг-шөрын том ныв сулалө	"	"
Тулыс воіс, гажа лунјас.	55	"
Комын арғаһ колһн-да.	56	"
Збој Марја. Ічөт-Іван.	57	"

ИИ 29-1
4

Ставмуывса пролетаріјјас. օтвттчօј!

ОРАЫМ

Комі-јօзлы журнал

Лезօ ВВП-лօн Обком

быд-тօлығын օтчыд.

2(5) №.

— Февраль —

1927 во.

Сарօс путкылтօм.

Сар-дырга олօмным.

дас во-сајын, февраль тօлығын (выль-ногօн мартын) лօі путкылтօма сарօс. Пемыд, полыг војтырыд, попјас да озыр-јօз елтօмօн, повчылісны, шօјօпօјօ вошліны. Воісны-пօ мед-бօрја кадјас, путкылтчас-пօ став бур-олօмыд, гашкօ-на-пօ локтас „аңткріст“. Револютсіјагыд сар-дор сулалыгјасыд полісны, „аңткріст“ воօмօн шулісны. Мыјла-нօ налы не повны! Уна со во олісны сар-борд-улад гажօдчօмօн, чօскыда сојмօн-јуօмօн, ужалыг војтырօс җес-кօдօмօн. Сегга быт-օд лօօ аску-пыщкас-тօртօг быд-ногօн омօлт-ны револютсіјатօ.

Пемыд војтырыд, медга-нօн пօрыгјасыд, օні-на шуагліны: нօн-нօм-пօ бурсօ револютсіјагыд ез вај, важօнсօ-пօ мօ овлывлім бур-жыка, пօтօсажыка, ез ков-пօ сарсօ шыбытны. Тыдалօ, таҗі сор-нօтыгјасыс вунօдօмаօг важ-олօмсօ. Абу-кօ налыг лыгօмсօ помօг чегјавлօмаօг да вօж нօрјօн мышку-куҗаыс нօјтлօмаօг, најօ, бура-кօ, мукօд-нога нарҗитօмсօ пыдді оз пуктыны.

Вежօра, гօгօрвоана војтыр тօдօны сарыдлыг „донсօ“. Најօ ез вунօдны, кыҗі овлісны важօн. Міјан комі муад, помешщікјасыд ез вօвны-егкօ, мукօд губерњајасын-моз, крегтана ылі-вылын пу-калісны урафнօкјас, попјас, купечјас. Најօ пычкісны вірсօ комі јօзлыг. Мыј-вօсна мօ овлім шыгјօн, пемыд гу-пыщкын-моз? Коді сені мыжа?

Качтыштлօј, кыҗі мօ важօн тօлօім кер-бердын. Паскыд, гажа, вօртօ, пармајастօ вօлі жугօдօны, мед тырі җепјасыс озыр-јօзлօн. Мед-егкօ бостны нажеткатор, шыгјօн не кувны, мօ вօлі ыстам, нуօдам кер-бердын ужавны поснօ чельадօс, нывбабаօс. Уҗалам, нօјтчам, долыдлун оз тыдовтчыв. Комі фадօыд ас-немнас уна кыјлас җверјастօ, лыјлас урјастօ. Бара-жօ прօмысыс озырмօдіс сօ-

ОТДЕЛ

мын купечјасос. Најо донтөм-доньы вөлі бөттөны да јуктөдөмөн пөрјөдлөны вөралыгјаслыг став прөмыссө. Налогјасөн сар-дырји вөлі пөдтөны. Коди оз кад-кежлө мынты, сылы мышкас пуктавлісны „бур“ пасјас, мед немсө кақтывласны, нуавлісны да вузавлісны мед-бөрја мөсјассө крестаналыг.

Виқөдісны мијан-вылө понјас-вылө-моз. Велөдісны рочөн, мед ми вунөдам асгыным кыв, асгыным бур-олөм төждыгөмнымөс. Школајас воставлісны ңе сы-вөсна, мед ми вермім тувтчыны воқө, југыдлаң, а мед ыскыны мијанөс јенлаң да сарлаң.

Ңекушөм отсөг нужаыг петны да кушөмкө пік-суөм-бөрын, лібө овмөс кыпөдны важөн крестаналы ез сетлыны. Војтыр кулавлісны гут-моз. Бурлун коргөм, велөдчөмө кутчигөм вөлі пөдтөны, шөктөны корны отсөг јенлыг. Јен-вылө нађејаөн, ас-вылө, ас-вын-вылө нађејатөг велөдісны овны.

Оз-на вевјав кусны өтi војна, кықi корөны-һин мөд-вылө. Кычво-сајөң ветлывлісны салдатө.

Сіктјасын пукалісны јуралыгјасын сөмын озыр-јөз, кодјас кутісны ас-кіас став бур мујассө да виқјассө, быд ногөн нарғітісны гөл крестанатө. Со кумөм вөлі сар-дырга олөмыд.

Өніја олөм муно вьл-ногөн.

Бара-жө шуасны—өніја олөмыс-пө важ-серті омөла-на вежгіс, крестаналы важ-моз-жө лоө нөјтчыны, бертны вынсө. Збыль-ө тақi? Виқөдлам-кө гөгөр, секи адғам мөдөс. Мед-ыжыд врагсө—сарпөс да озыр-чукөрөс ми шыбытім-һин ас-ғылі-вылыг. Бөгтім ас-кіө став влагтсө. Öнi робочејјас крестанакөд өтув дорөны вьл олөм.

Серт, ем-на мијан уна омөльторјас. Регыдөн-өд бурмөдны ставсө он вермы. Öнi служба-вылад лоi бөставлыны важ чiновһікјасөс. Öтi-мөд на-пөвсын јона падмөдөны, торкөны ужсө. Кор велөдчасны да быдмасны мијан асланым том војтыр, да крестана кутасны буржыка, јонжыка сiбөдчыны сөвет-ужас, секи олөмыд өдјөжык бурмас.

Ужалыг јөз зіллісны важыгаң сарөс шыбытны

Мукөд губерһајасын робочејлөн да крестаналөн олөмыс вөлі мијан-код-жө сөкыд. Револютсіјаөң важ Россияын капіталістјаслөн вөлі уна-һин стрөйтөма гырыг пабрік-заводјас. Сені воыг-воө вөлі содөны робочејјас, кодјасөс вывтi јона нарғітісны. Најө јона вермагісны саркөд да капіталістјаскөд. 1905 всын пондылісны-егкө сарөс шыбытны, да выныс ез-на тырмышт. 1905 вога револютсіја-өс сарыд пөдтыліс ужалыг јөз вiрөн.

Крестаналы сiң-жө сөмын револютсіја-пыр верміс шедны долыдлун. Помешћікјас кутлісны ас-кіас унжык виқмујассө (65%): Колө вөлі мырғыны налыг мујассө да сетны крестаналы.

1914-1918 вога војна-дырји ужалыг-јозлы јешщө-нын лоі сөкыд. Став олөмыс кутіс киггыны. Уна мильон морт вісны, раңітісны, воштисны калекаб. Секи робочейлөн да крестаналөн мічаб-нын өінмыс воггіс. Војна заводітомгаң Љеңін чуксаліс робочей да крестанабс дугдыны віжавны мукөд муыввса вокјасөс, ас-коффема-жө робочейјасөс да крестанабс. Љеңін щөктіс сувтны паныд сарлы да капіталістјаслы, војујтны накөд, путкылтны најөс. Љеңінлөн велөдөмыс ез ло вешшөрө.

Сар-бөрын бөгтісны власт капіталістјас.

Февраль төлыгын 1917 воын робочей да крестана путкылтисны сарөс, бертовтисны сылыг вынсө. Став ужалыг јөз лолыштисны кокнөжыка. Сөмын револутсіјасө ез-на ло помөз нуөдөма. Власт бөгтісны бара капіталістјас. Правітельствоө пукгісны кнач Љвов, капіталіст Гучков, кафет Мілуков да есер Керенскіј. Тајө временей правітельствоыс нінөм буртор ез сет робочейлы да крестаналы. Крестана пондыліснэ мырфавны помешщікјаслыг мујассө. Временей правітельство, отсалөм-пыфди. кутіс крестанабс пукгөдавны турмајасө, ыстіс на-вылө војска. Быдөн вөлі відчисөны војна помагөм. Војна ез кус. Щыг да көмтөм-пастөм салдатјасөс бара ыстісны окопјасө, щөктісны еозө мунны „враг“-вылө.

Ыжыд нафеја вөлі крестаналөн есерјас-вылө (соціалістјас-револутсіонерјас). Налөн дөрапас-выланыс вөлі важыгаң гіжгө сөщөм кывјас: „Земля и воля“. Мі-пө гетам крестаналы му да вөла. Мед-воғнас крестанаыд јона кывзісны есерјастө, мунісны на-дор. лыфдісны налыг партіјасө крестана-партіјаөн. Крестана кыпөдөмөн есерјас бөгтісны властсө ас-кіас. Налөн партіјаас јуралыгјасыс Віктор Чернов да Авкенъјев вөліны міністрјасын. Сөмын крестана вешшөрө на-вылө нафејтчісны. Вөлөма-кө, есерјасыдлы мусажыкөс капіталістјас да помешщікјас. Муыд ез оур, војнаыд ез кус. Та-бөрын мывкыдыс крестаналөн соді. Најө адчісны кодбөргөң колө мунны.

Некущөм кокнөд ез шед і робочейјаслы. Меңшевікјас сөмын ас „небыд“ кывјаснас пөрјавлісны робочейјасөс. Јуль төлыгын секи (1917 онас) робочейјас кыпөдчісны, лондылісны-нын шыбытны капіталістјасөс, путкылтны налыг правітельствосө, пуктыны Совет-власт. Меңшевікјас отсалісны јункерјаслы да казакјаслы пөдтыны тајө кыпөдчылөмсө.

Ас-горніа-јөз февральскеј револутсіја-бөрын корлісны временей правітельстволыг права торјөдчыны да ас-ногөн овмөдчыны. Бара-жө нінөм ез артмы.

Kodi мездіс капіталістјасыг.

Сомын коммунист-партия, Ленин велөдөм да индалом-герти, векыда нүдүс революция помоз, петкөдүс мијанос вьл туж-вьлө. Октабр толыгын робочей да крестана мырфдүсны власт капіталіст-јаслыо, став пабрик-заводјас да виңмујас. Секи быд ас-горныја-јозлы Совет-власт сетіс өткоф права.

Февраль толыгын робочей да крестана заводітисны революция, октабрын помалісны. Февральса революция отсаліс робочейјаслы да крестаналы бура төдмавны меншевикјасос, есерјасос, налыг капіталістјас-дор сулалөмсө. Крестана адзисны, мыј налы колө мунны өтув робочейјаскөд, чорыда кутчигөмөн.

Февральса революция індіс, кодлы колө нүөдны революциясө вождө. Революция пуктіс нүздыгө, нырщикө пролетариатос.

Міңгін.

Гөрд армия.

Февральын, 23-өд лунө Гөрд армиялөн празник. Революцияөн да робочей-крестана властөн чужтом Гөрд армия вермаоіс ставму-вьвса капіталістјаскөд, ез сет налы когавлыны Советвластос, вөтліс робочей да крестана государствоыг.

Аслас вынөн, став СССР-са ужалыг јөзөн дај ставмувьвса робочейјас-өн отсалөмөн Гөрд армия ас венөмнас чужмөдіс став мусө.

Ферт, Гөрд армиялы став венөмыс ез кокныа шед. Уна вын сылөн сетчө муні, уна бур, ыжыд сөлөма јортјасос көсјытөм-кості воштім.

Гөрд армия верміс воцсагны ставмувьвса капіталістјас армияјаскөд, аслас бура да векыда гөгөрвоөмнас—мыј-вөснаыжыд-тышыс мунө.

Гөрд армиялөн јонлуныс, гөгөрвоөмыс, революция-дор сулалөмыс, ферт, вөлі сомын Коммунист-партияөн векыда чуждөдөмла.

Гөрд армия-вылын чуждөдыгыс—Коммунист-партия. Мед буржыка муніс сіјө чуждөдөмыс, армияын лөгөдөма Революционней-Военней-Совет, пукталөма комиссарјасос. Комиссарјас сетісны революция-ногса веждөр став Гөрд армияыслы, отсалісны кыс-

кыны да сёлөмүг сулавны революцiядор сар-дырга армияса опiтсерjаслы.

Гөрд армия—велөдчан-ин.

Война кусөм-бөрын Гөрд армияыг jөзсө лежалисны. Öнi мiжан армияыд абуыжыд. Быд во армияө бостөны том jөзсө кык во-кежлө. Сенi том jөз велөдчөны оз куш öтi воjутөмө, велөдчөны щöщ обществоса ужö, jурдөдчөны. Лыд-дысны куштөмjасөс велөдөны грамотаө. Гөрд армияыг том jөз воöны гортаныс вежбөражыкөг, сузжыкөг. Армия-бөрын том jөз гаммөны бура ужавны сiктjасын.

Территориальней частjас.

Армияад, iчөтысла, став jөзсө бостлыны велөдөм-вылө он вермы. А войнаыдкө лоб, ферт, öнiя-ыжда армияыд оз куттырмыны. Ковмас сетчө бостны уна jөзсө.

Сы-вөсна лөбөдөма jешщө воeнней ужас мөд-сикас велөдөм,—территориальней частjасын. Тажө частjасас ужалыг jөзсө, гортгыныс нулытөг, ужгыс дыр-кежлө не-

Революционсоветын председател, военней-морскей ужын народней комиссар Ворошилов-жорт.

Велөдчөны.

щыштлытөг, велөдөны воженей ужө: велөдөны вѣт во-чөжөн кымыныскө чукөртлөмөн көкжамыс төлыг. Војна-дырји территорияльней-чагтјасыс мунөны пронт-вылө.

Ми армия вѣзам сөмын СССР-өс доржөм -вылө.

Колө-ө мѣжанлы ставнымлы мөвпавны дугдыв-төг Гөрд армия-жылыг, кыз-мыј вермам отсавны сылы? Ғерт, колө. Мѣжанлы ҥекор оз поҗ вунөд-лыны Гөрд армиялыг коланлунсө, кытчөз ми кутам овны капиталистјас-государствојас-пөвсын. Ғерт, ми огө көсјө војутны. Советвластлы војна оз ков. Сы-жылыг ми шулывлім војдөр, шуам өні, шуны кутам воҗө. Ми ҥекөд-вылө ускөдчыны огө көсјө. Сөмын ми армиясө вѣзам аенымөс мукөд государствојасыг доржөм-вөсна.

Капиталистјасыд пыр зырөны мѣжан-вылө. Коркө најө ускөдчыласны-на мѣжан-вылө.

Мыла капиталистјас зырөны СССР-вылө.

Мыла-нө кышасөны мѣжан-вылө капиталист-государствојасыс? Мыјнө ми омөльсө вөчам налы?

Ужалыг јөз вежөрөн-кө мөвпыштны, омөльсө ми, Ғерт, ҥекөдлы огө вөчөј. Сөмын вөчам бурөс, асланым властлы дај ставмувывса ужалыг јөзыслы. Вѣрөдлыны-кө капиталист вежөрөн, ми, Ғерт, ставсө, быд вогковын сөмын „омөльсө“ вөчам. Кушөм „омөльјасыс“ мѣжан? Өтѣ-кө, мѣжан властыс **робочей-јаслөн да крестьяналөн**, кодјас оз көсјыны капиталистјасөс пыҗфѣ пуктыны, вөт-лисны најөс. Тајө быд капиталист-государстволы парскө сөлөмас. Мөд-кө, мѣжан **овмөсным кыптө**. Ми, Коммунист-партияөн чүјдөдөмөн, вескөд-лөмөн, мунам сотсализмлаң. Бур јөн овмөснад мѣжанөс јешщө-нын сөкыд вермынытө.

Көјмөд-кө, мѣжан овмөс кыптөмтө, олөм бурмөмтө адҗөны ставмувывса робочейјас. Најө ыставлөны мѣжан СССР-ө ассыныс јөзөс төдмавны мѣжанлыг кыптөмсө. Капиталистјас, коммунист-партия-кын-җѣ, мукөд партияјас (на-пөвсын щөщ меньшевикјас) вѣставлөны асланыс государствоса робочейјаслы, ылөдлөны најөс: робочейјас-пө отув крестьянакөд, капиталистјастөг оз кужны лөгөдны ҥекушөм

олөм, оз вермыны кыпөдны овмөссө. Тақи вiставлөны, мед робочейжасыс оз кыпөдчыны, оз богтны ас-кианыс влагтсө. Робочейжасөн вiдлагны ыстылөм жөзыд мiяныс адқоны қик мөдтор (овмөс кыптөмнымөс), мунөны даж вiставлөны асланыс ужалыс жөзыслы сыжылыс. Робочейжасыд кажалөны капiталiстжасыдлыс ылөдчөмнысө, кажалөны—СССР-са робочейжас өтув крестанакөд, капiталiстжасөс вөтлөмөн дорөны асланыс выль бур олөм. **Нажө вежөрнаныс даж сө-лөмнаныс сулалөны мiжан-дор.** Сiз-кө, СССР (сiжө емлуныс да олөм бурмөмыс) **өзjөдө ставмувывса робочейжасөс да крестанаөс вөчны робочейжас револүтсiя, петкөдлө, велөддө, кықи вөчны револүтсiясө, сөтө налы сөлөм тажө ыжыд уж-вылас.**

Нольөд-кө, колоңiяжасын увтыртөм жөзыс зiлөны агнысө **мездыны мукөд-государствоса капiталiстжасыс,** кыпөдчөны на-вылө. Нажөс бара-жө жона өзjөдө кыпөдчөм-вылас СССР-лөн ужыс быд ас-сикас сорңiа жөзлы права сөтөм-жылыс.

Тащөм торжастө зев суга гөгөрвоөны ставмувывса капiталiстжасыс. Нажө тiралөны ас-чөп-вөснаыс, ас лов-вөснаыс. Нажө көсjөны чышкыштны мiжанлыс влагтнымөс му-вывгыс. Нажө кыжөдөны кадсө, кор-ескө буржык мiжан-вылө ускөдчыны, пурыштны мiжанөс. Сөмын-өд абу кокнi мiжанөс пурыштнытө. Виңдасны. Мi агным жонмiм. Сөсга ставмувывса робочейжасыс мiжан-дор, воңмөстчыөжык робочейжас быд-ногыс кутасны падмөдны асгыныс капiталiстжасөсө мiжан-вылө ускөдчөмыс.

Колө ОСО-авiахiм обшестволыс ужсө пакөдны.

Гөрд армеjөчжасылы jешшө-на жона колө богтгыны велөдчан ужжө, jешшө-на чорыджыка колө лептыны армiялыс вынсө.

Со мыж-вөсна колө мiжанлы Гөрд армiяаыд.

Со мыж-вөсна копө, мед став СССР-са робочейжасыс да крестанаыс зөлөмгаң отсаласны асгыныс государствосө дорjөм ужын. Мед-бура отсавны позө өтув аеропланжас лөгөдлөмөн, газжас жонмөдөмөн да содталөмөн. Сөсга быд мортлы колө төдмасны өнiя воjуjтан-ногөн, воjуjтан көлуjөн. Капiталiстжасыд-кө-өд ускөдчасны мiжан-вылө, уна робочей да крестаналы ковмас бара-на богтгыны винтовка-бердад. Мед-ескө буржыка кужны кутам воjуjтны, өнiсаң-жө колө велөдчыны. Государствонымөс дорjыны отсаган став ужсө, воjуjтан-ногсө төдмалөмсө нуөдө **ОСО-Авиахiм обшество**¹⁾.

Быд комi крестанiнлы мог мөвпыштны государствосөс доржан ужжы отсаөм-жылыс. Быд мортлы колө пырны ОСО-Авиахiм обшество да сөлөмгаң ужавны сенi.

Н. П.

¹⁾ Кодлы нуөдны ужсө да кықи ужавны ОСО-Авиахiм обшествоса jачеjкажасылы, мi жеңыдiка гiжыштiм тажө номерын „Jөз-пөвссa ас-вөлаа обшествожас“—статгаын.

Јӱз-пӱвсса ас-вӱлаа обществојас.

Јӱз-пӱвсса ас-вӱлаа обществојас мијанлы быдӱнлы: госуџарст-волы-і, став ужалыг јӱзыслы-і зев колантор. Ас-вӱлаа обществојас кыскӱны јӱзӱс **советскеј общества ужӱ**. велӱдӱны сјӱ ужал. Об-ществојас-пыр, мукӱд ӱтутчӱмјас-моз-жӱ, јӱзыс воӱмӱстчӱны, суг-мӱны общества ужал-вылӱ, петкӱдӱны да гетӱны асгыныс кужӱм-луннысӱ. Ас-вӱлаа обществојас-пыр ужалыг јӱз вӱчӱны ыжыд ужал советскеј овмӱс лептӱмын, јӱзӱс југдӱдӱмын, сотсиализм стрӱйтӱ-мын: отсалӱны аслыныс воӱмӱстчӱмнаныс, кужӱмнаныс, весіг-і гӱмӱн.

Та-јылыг колӱ тӱдны, гӱгӱрвоны быд-гӱкас ас-вӱлаа обшест-веса јачејкајаслы. Тајӱ быд обществоволӱн мед-воӱда могјас-сертӱныс-і колӱ лӱгӱдны став ужал.

Мијан облагтын ас-вӱлаа обществојас ужалын емӱг **уна нелуч-кијас**. Обшествеса јачејкајас уналаын муртса ловјаӱг, нӱтӱ оз ужалны. Ужалӱны-кӱ, омӱла.

Нелучкијасыс ас-вӱлаа обществојасса УЖЫН.

Мед-војдӱр мијан ас-вӱлаа общества јачејкајас зӱлӱны ужалыг јӱзӱс ботны шленӱ, чукӱртӱны ужалыг гӱм. Сегга ужалас кӱт оз сјӱ мортыс јачејкаас. Мед-тыкӱ јачејкаса нӱмпасас вӱлі гӱжӱма-а. Мӱдар-бок ужал—пыщкӱсса ужал оз вӱдӱдлыны. Ми тајӱн огӱ кӱ-сјӱ шуны, мига, общества јачејкајаслы оз ков-нын воӱд чукӱрт-ны шленјассӱ. Тајӱ ужал колӱ нуӱдны. Сӱмын мед-воӱда ужалтуӱ оз ков пуктыны. Буржалыг **ещажык** јӱз да мед-егкӱ најӱ ужалысны.

ӱткымын гӱктјасын кушӱмкӱ общества јачејка лӱгӱдӱны, а оз мӱвпыштны вермас-ӱ, поӱас-ӱ сещӱм јачејкаас ладмӱдны ужал, тырмас-ӱ выныс, лӱӱ-ӱ јачејкаас пырыг јӱзыс. Оз вӱдӱдлыны мы-лаӱжык воӱмӱстчӱны гӱктса јӱзыс. Тајӱ ӱтарлаӱ омӱлыс. Мӱ-дарлаӱ не бурыс-жӱ: мукӱд гӱктјасын колӱм воӱ быд общество вӱлыг гӱжалӱм-дырјӱ (при перерегистрации) мукӱд гӱктјасын колӱ дај поӱд вӱлі лӱгӱдны кушӱмкӱ общества јачејка, јӱзыс сетчӱ гурӱны егкӱ, а сещӱм јачејкассӱ ез лӱгӱдны.

Сегга общества јачејкајаслӱн асланыс ужал ез вӱвны лӱбӱ омӱла вӱліны јӱтӱдјасыс советјаскӱд да гӱктса мукӱд организатсија-јаскӱд. Тајӱ нелучкијастӱ колӱ бырӱдны. Колӱ обществојасса јачејкајаслы асгыныс ужалныс нуӱдны **јӱтчӱмӱн став организатсија-сыскӱд**. Шуам, „бырӱдам велӱдчытӱм“ јачејкалы мог јон јӱтӱд кут-ны лыддыган-керка да гӱрд-пелӱс ужалкӱд, волісполком-бердса југ-дӱдан ужалнуӱдан гектсијајаскӱд.

Кызі лөсөдны обществојасса јачејкаја- сын ујсө.

Ас-вөлаа обществоса јачејкајаслы колө став вынсо пуктыны ассыныс ујсө ловѳөдөм-вылө. Мед-јона, гөлөмгаң колө богтгыны обществоса јачејкајас **пыщкөсла-dop, велөдчан-dop ујас**. Тајө ујсөкө кујөмөн, бура лөсөдан, петкөдлан обществослыг пөльзасө јөзыслы, најө асныс, кыз-мырдөн кыскытөг, пырасны обществоад. Тајө ујсө јачејкајас вермасны нуөдны собраңнејас вөчавлөмөн да бур докладјасөн, горңіјасөн, обществоса уј-јывгыс һігајас лыф-фалөмөн, мукөд-ногөн. Лыф-фыган-керкаын ковмас аслас пельөсө колан картинајасөн, гіжөдјасөн. Сегга јачејкалы колө аслыс колан һігајас, журналјас сујөдавны, сетны лыф-фавны сіјөс аслас шленјаслы дај став крестанаыслы.

Мі шуім-һын, міса, ас-вөлаа обществојас кыскөны ужалыг јөзөс советскеј обществоса ујө. Та-вөсна обществоса јачејкајаслөн мед-ыжыд могыс—мед-егкө обществоса шленјассө оз коввөлі мырдөн-сорөн кыскыны ујас, а мед најө **асныс гөлөмгаңныс ужалісны, петкөдлісны ассыныс војмөстчөмнысө, суолуннысө**. Тазі став ујсө колө лөсөдны јачејкаын. Колө быд обществоса јачејкајасын короны **војмөстчыс јөзөс** (актив). Тајө ујсө позө артмөдны, ку-тан-кө јачејкаса шленјаслы сетавны вөчны кушөмкө торја ујјас (вөчны доклад, горңітавны јөзкөд общество-јылыг, с. в.), мукөд-ногөн. Мі-өд обществогаңыд вөдчигам, мед сені ас-пыщкас вөлі ужалыг, војмөстчыс морт дај мед-егкө сетыг војмөстчыгјас јөзсө позіс богтны сегга уј-вылө **мукөд обществоса организатсіјајасө** (советө, пропсојузө, коператсіјаө, мукөдлаө). Міјан тајө бокбаң ун-жыкгыс-на бөрөн овлө. Обществоса шленјас-пыг војмөстчыс јөзсө коргөм да індөм-пыф-фө, богтам јортөс партијаса, лөбө комсомол јачејкаыг, һөбө пропсојузыг, шөктам сылы ужавны. чүјдавны ас-вөлаа обществоса јачејкаын. Сіјө јортыс-егкө јурвывтис-һын тырө-ма мукөд јешщө-һын сөкыд да коланжык ујјасөн.

Партијаса јачејкајаслы ас-вөлаа обществоса јачејкајас-вылас чүјдөдөмсө, ферт, колө богтны ас-кіас. Та-јылыг торја сорңитны һинөм, сіз гөгөрвоана. Сөмын лөө вөставны кушөм-ногөн колө лө-сөдны чүјдөдөмсө. Оз ков зільны обществоса јачејкајасө јуралыг-јаснас быч сујны партијаса шленјассө. Колө ужноөдыгјассө обществоса јачејкаад бөрјыны **беспартијнеј, војмөстчыс** крестанајасөс. Мі тазіөн војмөстчыс јөзсө сөктјасын содтам. Партијаса јачејка-јаслы мед шогмана чүјдөдны обществоса јачејкајас ујјнас аслас шленјас-пырыс, кодјас пырөмаөе обществоас.

Оз ков мырдөн-сорөн быд сөктын став обществосө зільны лө-сөдны. Мукөд сөктјасын став ас-вөлаа обществојасыслыг ујсө вөч-

ны вынныс-нї, нїном оз тырмы. дај мукдб гїктас оз став обществос вермы јѳз-пѳвсас пырны, сїјѳн оз вермы ветны асгыс пѳльзасѳ да коланлунсѳ. Сы-вѳсна, кушѳмкѳ гїкас ас-вѳлаа общество лѳгѳдїгѳн, колѳ вїѳѳдлыны ем абу гїктас гамыс сїјѳс лѳгѳдѳм-вылѳ, вермас оз кыскыны ужас јѳзсѳ. Лѳбыджык ешажык общество лѳгѳдны, да мед-ескѳ најѳ вѳлі паскыда, пѳльзаѳн асгыныс ужсѳ нуѳдѳны.

Со кушѳм-ногѳн колѳ нуѳдны мїјан гїктјасын ужјассѳ быд-гїкас обществолыг.

Торја обществојаслѳн ужыс.

Онї вїгталыштам быд-гїкас обществолыг ужсѳ торјѳн. Мї танї, ферт, огѳ кутѳ горнїтны быд обществоса гїк став уж-јывгыс, сѳмын жењыфїка їндам мыјла кушѳм общество колѳ да кыгїжык ужсѳ артмѳдны.

ОСО-Авіахім. Онї, январын мунїс Став-Сѳвет-Сојузса ѳтувја сјезд авїахімлѳн да асгыным Государствоѳс дорјыны отсавыг обществолѳн (общество содействия обороне страны—ОСО). Танї шуїсны тајѳкык обществосылы ѳтутчыны ѳтї обществоѳ — ОСО-авїахімѳ. Тајѳјаслѳн кыкнанныслѳн ужныс ѳтсгама, ѳтїлаѳ — дорјыны государствоѳс — мунѳны. ферт, буржык ѳтїлаын ѳтсгама ужтѳ вѳчны.

Мїјанлы, Сѳветјас-Сојузса ужалыг јѳзлы весїг ѳтї здук-кежлѳ оз ков вунѳдлыны — мї олам капїталїст-государствојас-кышын. Капїталїстјас став вынгыныс лѳгѳдчѳны војна-кежлѳ, вѳчѳны војутан кѳлуј, зев уна ѳѳм вїѳѳны та-вылѳ. Војутан кѳлујыд, војутан-ногыс пыр-ѳтарѳ вѳгѳ тувтчѳ, јонмѳ, чорыджык лѳѳ. Капїталїстјас быд кадын вермасны мїјан-вылѳ локны војнаѳн. Мї ферт-ескѳ, **војутныд огѳ кѳсјѳ-да**, зїлам овны мїрнѳја-да, угкѳдчасны-кѳ-ѳд, аснымѳс, асгыным государствоѳс вїѳнїтѳ кутам. Онї со мїјан ныршщїк-јас (Бухарїн, Рыков, Ворошїлов јортјас) шуѳны: ѳнї-пѳ зев кокнїа војнаыд вермас кыптыны, капїталїстјас вермасны угкѳдчыны мїјан-вылѳ.

Мїјан арміјаыд ѳнї зев їѳт. Капїталїстјасыд-кѳ угкѳдчасны мїјан-вылѳ, војнаыд-кѳ лѳѳ, ковмас уна јѳзѳс арміјаад богтны. Гѳрд арміјаыд буржык, јонжык, вермыежык лѳѳ, кужѳ-кѳ сїјѳ војутны. Сы-вѳсна быд мортлы колѳ быд-ногѳн отсавны государстволы дорјыган ужсѳ ладмѳдны, тѳдмагны ѳнїја војутан-ногнас. Сїјѳ став уж-

сө-і нуөдө ОСО-авіахім обшествоы. Сы-кынҗі ОСО-авіахім отсалө крестаналы төдмагны буржык-ногөн виҗму ужаломкөд, нуөдө бурмөдөмнас виҗму ужаломсө. ОСО-авіахім обшествотө колө лөгөдны миҗан облагтын җік быд өіктын.

Бостөөдны тајө обшестволыг ужсө өіктјасын мед-бура вермасны, партјјаса да комсомол јачејкајасөн отсалөмөн **гортө воім гөрд-армејечјас да команђ-ірјас.**

ОСО-авіахім обшествоса јачејкајаслөн мед-воҗға ужыс төдмөдны асгыныс шленјассө да јөзөс војутан-ногөн, војутан-көлујөн, аеропланјасөн, газјасөн. Колө бура төдмавны ОСО-авіахім сјезд шуөмјасөн да сы-герті паскөдны, бурмөдны ужсө өіктјасын, лөөөдавны пельөсјас лыффысан-керкајасын, суҗөдны ужсө нуөдөм-вылө колан көлуј-да, војеннеј ныгајас-да, гаҗет-журналјас-да.

„Бырөдам велөдчытөм“ обшествоыд јона-жө колө миҗан өіктјасад. Тајө обшествоыд отсагө велөдны јөзөс грамотаө, нуөдө крестана-пөвсын јүгдөдчан-уж. Лөгөдөмсааныс СССР-пагта уна ео-сурс мортлы-нын отсалис велөдны грамота.

„Бырөдам велөдчытөм“ обшествоса јачејкалы колө мед-војдөр быд-ногыс отсавны велөдчыны лыффысны куҗтөм јөзөс: горнытны крестанакөд велөдчыны коланлун-јывгыс, ыстыны најөс гырыг-јөз-школајасө, весіг саммыҗык-јөзлы аслыныс велөдны грамотаө кымынкө мортөс. Сөгга јачејкалы колө зільны, мед ескө грамота-ас велөдчөм мортыс бөр ез вунөд ставсө, бөр ез пөр неграмотнејө. Сы-вөсна сецөм јөзыслы колө отсавны ветлыны омөла-велөдчөм-јаслы лөгөдөм школаө, велөдны сјјөс, кыҗі лыффыны ныгајас, га-җетјас, кыскыны өіктса обшествоса да јүгдөдчана ужө. Јачејкалы колө-жө ужсө нуөдны аслас шленјас-пөвсын, мед-ескө најө агныс щөц вөлі вежөрмөны да сугмөны.

МОПР. Кущөм өіктын поҗө, колө лөсөдны МОПР-јачејка. Ем-кө-нын, колө бурмөдны сені ужсө. Тајө јачејкаыслы колө төдмөдны крестанаөс кыҗі капіталыст-государствојасын робочејјас да крестана вермасөны агнысө мездөм-куҗа капіталыстјас кіпод-улыс, кы-

қи најос капиталістјас конјавлөны, падмөдөны, сујоны турмајасө. Тајө ужнас јачејкалы колө зільны, мед-ескө мїјан ужалыс јөз **сө-лөмсань радејтөны** ставмуывса робочејјасөс да крестанаөс, налыс вермасөмсө, мед сетісны сөлөм воқө вермасөм-вылө, щөщ отсалісны сөмөн.

Уна Комі сїктјасын крестана кысөны радио лөгөдан ужө. Мукөд сїктјасын весіг радиосө лөгөдөмаөг-һін. Сецөм сїктјасас колө паскөдны уж **радио-лөгөдые** обществолы. Радио лөгөдые обществоса јачејкалы колө зільны Һе куш радио сувтөдөм уж артмөдны, щөщ мед-јонасө колө велөдны асгыныс шленјассө радио-јывгыс: мыј лөө радиосыс, кықи сїјөн вөфитчыны, сїқи воқө.

Ен-пө.

Міжан сiктјасын

ЊЕУНА СӨВЕТЈАСӨ БӨРЈЫӨМЈАС-ЈЫЛЫГ.

Бөрјыөмјас мунины буржыка.

Бөрјыөмјас таво колан војас-дорыс мунисны буржыка: бөрјы-
ысјасыд јонжыка-нын гөгөрвооны кызи да мыјла колө бөрјыны
буржык советтө. Таво волісны унжыкөн бөрјысан собранњејас-вы-
лад да јона бүр индөдјас сөталісны советын ужалысјаслы. Бөрјы-
ысјас таво јонжыка-нын возмөстчөмаөс обществоса ујад.

Бөрјыөмјас-јывыс јуөрјасыс-ескө ез-на быдлаыс воны-да, по-
зө-нын (газетјасө гижөмјасыс да мукөд јуөрјас-сөртї) шуны бөрјы-
сан собранњејас-вылө волөм-јылыс со мыј: Кулөмдін карулын 100
морт-пыщкыс волөма 60 м., Јемдін карулын—55 м., Вічін кар-
улын—55 морт. Сөсөа быдлаын бөрјысан собранњејас-вылө таво
волісны уна нывбабајас: быд 100-ыс 40 нывбаба-гөгөр.

Вөлөстувса советјас сјезд-вылө фелегаткајасөс бөрјигөн кіјастө
зев кодлы сурөтө ез лептавны. Мукөдлаас вөлөм озыр јөзыд зі-
ласны асланыс бергөдны да нинөм налөн оз артмы. Фелегатјасад
пыр вескаліны гөл-јөзјас—собранњејас-вылын индалөм јортјас. Сі-
кб, ферт, тавоса бөрјыөмјасын ныршцікјасыс лөбмаөс гөл јөз.

Сөсөа унжык волісполкомас зев окотаыс јөзыд бөрјалісны ком-
мунистјасөс. Тыдалө, најө кужөмаөс-нын петкөдлыны асгыныс бур-
мывкыднысө да сөтны кущөм-сурө отсөг выл өлөм лөгөдан ужын.

Мыјла бөрјыөмјас буржыка мунины.

Ме-ногөн-кө, таво бөрјыөмјасыд мунины буржыка со-мыјјас-
вөсна.

Өтї-кө, волісполкомјасыд колан во щөкыда јөзыдлы вігтавлө-
маөс асланыс да советвласт ужјас-јылыс. Сы-понда јөзыд өнї куж-
ныжык-нын кутөмаөс прамеја сорнітны өлөм-лөгөдөм-јывысд.

Мөд-кө, кор јөзыд гөгөрвооны өлөм-лөгөдөм-јывысд, злжыка
локтөны собранњејас-вылад. Сөсөа чукөртны бөрјыысјастө унжы-
көс јона отсаліс быд бөрјыысөс торја гижөдөн коралөмыд.

Кожмөд-кө, коммунистјас, комсомолецјас, ущітелјас да мукөд
јөз-костын ујнуөдысјас, важонган-нын өтї-кыка јөз-костын нуөдө-
маөс бөрјыысг-кежлө лөгөдчан-ужтө.

Поэо шуны, крестанаыд да робочейжасыд таво јона пыдди пуктисны бөрјыгаң ујтө. Мукөд вөлөстад воан-да, он-на уфит јазыкөд прамејжыка төдмасны, а те-динө дафөјасыд локтасны да индөны-нын кодјасөс колө волісполкомад бөрјыны. Сегга пыржык зилөны, медем-егкө вескалісны ісполкомын важ ужалысјасыс. Тыдалө, волісполкомјасыд колан во вель-јона-нын вермөмаөг кыпөдны асгыныс ужнысө, вермөмаөг бура-коф віқөдлыны крестаналыс олөм лөгөдөм-вылас.

Мыј-вылө бөрјысысјас мед-јона віқөдлісны.

Бөрјыгаң собраннејас-вылын да вөлөстувса сөветјас ејездјас-вылын унжыклаас шуісны: јонжыка да кужөмөнжык бостгыны віқму ужалөм-бердө. Сы-вөсна віқму јуклөм колө нуөдны сізі, мед сы-бөрын кокніжыка поэіс бостгыны выль-ногөн да өтувјөн ужавны. Бурмөдны віқму пощөсјас, зікөз дугөдны скөтөн турун-көза талалөм.

Волісполкомјаслы зилжыка вајны ід да зөр көјдысјас, мед-егкө тувсов көзајас ез гормыны.

Сөлөмысжык бостгыны тужјас лөгөдөм-бердө да уісполкомјаслы буржыка вескөдлыны тајө ужнас.

Волісполкомјаслы воэө јешщө-на сузжыка віқөдны крестана олөм-бөрга да регыджык сетны колан отсөгјас, суас-кө крестанаөс кущөмкө немұлыча (урон).

Обісполкомлы колө сетны воэжык крестаналы нажетка да воэжык јуөртны нажеткајас-јывгыс.

Бурмөдны колө мөсјас да вөвјас. Сы-вөсна уналаын шуісны вајны вөлөстө буржык өшјасөс да ужјасөс.

Волісполкомјаслы чорыджыка бостгыны бырөдны самөкур вөчөм, јуөм да сы-помыс локтор вөчөмјас.

Воэө-кежлө налогјас пукталігөн оз көр, тавога-моз, вежлавны ужсө, воэжык да буржыка та-јылыс колө мөвпыштны да лөгөдчыны.

Уна вөлөстјасын школајас олөны шогмытөм керкајасын. Сы-вөсна крестанаыс ас-выннаныс бостгөмаөг школа керкајас стрөітны. Сөмын налы вывті сөкыд тајө ужсо нуны, вылыгаң оз отсавны індөдјасөң-да.

Тајө мед гырыс торјасыс, кодјас-јылыс бөрјысигөн сорніталісны. Сегга уна індөдјас сетісны вөлөстувса олөм лөгөдөм-јылыс да кызі волісполкомјаслы, көт кущөм уж нуөдігөн, не торјөдчыны крестанаыс. Ферт, кымын уна ужалыс јөз пондасны сөлөмыс волісполкомјасыдлы отсавны, сымын олөм лөгөдан ужыд өдјө кутас мунны.

Кыв-мөдөн-кө шуны, таво бөрјысысјас мед-јона төждыгысны, мыј-јылыс төждыгөны-і коммуніст-партіја да сөветвласт: бур олөм кыпөдіг-моз өіктјасын јонмөдны сөветвласт.

Кызі лөгөдчөмөс бөржыг-кежлө партіјалөн јачејкајасыс.

Сөветјас бөрјыны ботгытөз, Сөветскеј правітелство да коммунист-Партіјалөн Тсентралнеј Комітетыс, сіз-жө Обком, Укомјас да Уисполкомјас, сіктса партіјаса јачејкајасы да волісполкомјасы сетлісны уна індөдјас да туддөдјас кызі колө лөгөдчыны сөветјас бөрјіг-кежлө. Јона-ө бура лоома лөгөдчөмыс? Ферт, абу быдлаын өткофа. Ме-ногөн-кө, мукөдлаас жеба (омөла). Емөс сещөм вөлөстјас, кытөні вегіг оз төдны гөл да шөркофема олыг крестана-костыг гөлөмыгжык сөветјас уж-бердө ботгыг војтырсө. Гөл-јөзсө чукөртлігөн вегіг абу індалөмаөс, кодөс колө бөрјыны вөлөгтүвса сөветјас сјезд-вылө. Бөржыгөм возвылын абу чукөртлөмаөс нывбајасөс. Партіјалөн јачејкајасыс абу кывзөмаөс докладсө волісполкомјасын ужалыг коммунистјасыг.

Ташөм жеба лөгөдчөм-пондаыд уналаын сөветјасө ез вегкавны гөл да шөркофема олыг крестана-костыг колан војтырыс. Нывбајас бөржыгөм зев разіпельө гөлөсујтисны да ез вермыны ас-костыныс өтис-вегіг сујны сөветө.

Бара-жө шуа, быдлаын абу ташөм. Уна вөлөгтын-нын лөгөдчөмыд лоі бура. Гөл војтыр шөркофема олыгјаскөд ставсө вермієны ботны асланыс кіө. Сөветјасө вегкаліны суз да төлка нывбајас. Індөдјас выл волісполкомјасы сетісны бурөс. Сещөм вөлөгтыс, менам лыффөм-герті, чукөрмас 30-кымын. Ставыс тајө муніс бөржыны буржыка лөгөдчөм-понда да партіјаса јачејкајас бур індөдјасөнла.

Өні колө вөчны со мыј.

Быд сіктса партіјаса јачејкалы ковмас бура, быд бокгаң төдмасны сөветјасө бөржыгөм ужыскөд, кызі сіјө муніс, кыті бур, кыті омөль, мыјла омөль. Сегга мөвпыштны, кызі ковмас сіјө омөльјассө воҙө-кежлө бырөдны.

Сы-кынқи быд јачејкалы, бөржыгөм шуалөмјас-герті, ковмас зільны ладмөдны уж вөлөгтүвса овмөс кыпөдөм-куча.

Волісполкомјасы ковмас-жө чорыда ботгыны вөчны вөлөстүвса сјезд-вылын делегатјасөн щөктөмјассө.

Булышов.

Кујим да нол переменаон му ужалом.

Міжан овмөсным (Палаузаын, Сыктыв уездын) вөлі зик-жө асиктса мукөд крестаналон-коф. Му ужавлім кујим переменаон. Став муыс, вота дај вотгом лыффыггө 2840 квадрата-сажен-гөгөр (град-јөртөг да пышмујастөг). Быд во коллим өти перемена коокөм-улө, möдөс—су-улө, којмөдөс—id-улө. Быд перемена-улын вөлі 913 квадрата-сажен-мындаон-кымын. Мујас-вылыс һаһ шөркоффемыс вөлі быд во локтө: су—пуд 30, id—пуд 28, ставыс—пуд 58. Шо-ча-һын вөлі содлас пуд 65-өз. Сыыс-кыһзи јешшө-на воліс 90 пуд-јөз картофель. Картофельсө пуктылам вөлі коокөм-вылө, да торја һеыжыд јөрө. Ферт, та-мында һаһыд (58 пудыд) семјалы ез тырмывлы, быд во лоө вөлі һөбны пуд 30-40. Ез-жө тырмывлы і картофель.

Став муыс бөстөм пөльзасө-кө лыффыны, кајас со кытчө: 58 пуд һаһ (2 шайтөн-кө пуд)—116 шайт, 90 пуд картофель (50 урөн-кө пудыс)—45 шайт,—**2840 квадрата сажен-му-вылыс став көзаыс да пуктасыс шөркоффема воывліс 161 шайт дон.**

Тайө, ферт, став ужтө омөла вөлі вештө. Со ме кызи арталі ужсө: 913 кв. сажен-мында му вөвлі коокөм-улын. Сіјөс кујимык-кө плугјөн гөрны, да кујимыс піновтны, сы-вылө мунас 5 лун вөвлөн да 4 лун вергөте-мортлөн ($3\frac{1}{2}$ пөфеһшіна гөрыслөн, а $1\frac{1}{2}$ пөфеһшіна піновтыслөн); сөгга көзөм-вылө-да, шуам пощөм-вылө-да мунас јешшө 1 пөфеһшіна. Ставыс, сіз-кө, коокөм дөзөритөм-вылө мунө вөлі 10 пөфеһшіна-мында вөвлөн да вергөте-мортлөн.

913 кв. сажен-мында му вөлі су-улын. Су вундыны колө $3\frac{1}{2}$ пөфеһшіна, кыскавны да течны 2 пөфеһшіна вөла-мортлөн, вартны да вајны гортө шуам, 6 пөфеһшіна. Ставыс, сізкө, су-вылө мунө $11\frac{1}{2}$ пөфеһшіна.

913 кв. сажен-мында му id да зөр-улын. Сіјөс idралөм-вылө муніс $11\frac{1}{2}$ пөфеһшіна-лыд-кымын-жө.

180 кв. сажен-мында му-вылын картофель. Град гөрны да лептыны, весавны, мудјыны да idравны лоө 25 пөфеһшінаон-кымын.

Став уж-вылас кајө 58-кымын пөфеһшіна.

Таыө ставыс, кызи бөрын мі шуим-һын, гурө һаһыс да мукөдтор 161 шайт дон. Сіјө дөныс колө шыбытны көјдыс дон: су—4 пуд—8 шайт, id—5 пуд—10 шайт да картофель 10 пуд (щөкыда пуктөмөн)—5 шайт. Ставыс 23 шайт-дон (егө-һын тани лыфдөј мукөд рөскодсө: вот-да, колуж көгөм-да). Колас сомын 138 шайт. Сізкө, му ужаломыд шөркоффема вөлі пөфеһшінаыд воө 2 шайт да 38 урөн.

1925 вогаң ми ас-овмөсын мунымөс заводитим мөд-ног ужавны.

Став муыс (2840 кв. сажең) вөли јукөма кык-пелө: өти перемена су—706 квадрат. сажең, мөд—картупель 560 кв. сажең да мөс-горкни 242 кв. сажең, којмөд—ид 540 кв. сажең да зөр 224 кв. сажең, һольд—кокөм 568 кв. сажең, сетыс 400 кв. сажең мында-кымын вөли көзөма зөр-сора викаөн (турун-вылө).

Өни виқөдлам, мыј өетис һоль переменаөн му ужалөмыс (первојја 1926 воас-жө). Су воис пуд 23, ид зөркөд сы-мында-кымын-жө. Став һаһыс—пуд 46. Картупель воис 280 пуд, мөс-горкни (омөлжыка-на лои дөзөритөма-да. Бура дөзөритөмөн егкө уна вермис воны) воис 80 пуд. Кокөм-вылыс бостлим вика-турун пуд 40-кымын. Став докодыс кәјис, сөм-вылө-кө артыштөмөн: һаһыс—92 шәјт, картупельыс—140 шәјт, мөс-горкниыс (лыдөдәм 15 урөн пуд)—27 шәјт да турун—зөр-сора вика (дод вика-турун сулалө-кө 8 шәјт)—16 шәјт.

Став докодыс кәјис 273 шәјтөз. Шыбытам көјдыс-јурсө (30 шәјт көф, шуам), колө куш докод 243 шәјт-дон.

Кујим переменаөн ужалөгөн вөли докодыс 138 шәјт-дон, а һоль переменаөн—243 шәјт. Соди докодыс первојја вонас-жө 103 шәјт-дон.

Унаөн татчө шуасны, коди-кө-пө докодыд, коди-жө-өд-и ужыс. Ферт, унжык лои кујим переменаөн ужалөм-дорыс, сөмын лыдөдыны-кө кутам, ужыс ез код сещөма, кущөма коди докодыс.

Сегга һоль переменаөн ужалөмыс пөльзаыс ем јешшө со кущөм: кодө скөтлы көрым, сы-понда почө кодтыны скөт-лыд. Кодө-кө скөт, кодө и кујөд. Кодө-кө кујөдыд, почө буржыка кујөдавны мујастө. Бура кујөдалөмөн буржыка быдмө көза—кодө урожај. Мөс-горкниөн да вика-турунөн вердигөн бурмө скөтыд, јөв унжык лыгтө.

Һоль переменанад ужалөгөн бурмөжык муыд: картупель, мөс-горкни, вика—мутө јона һөбзөдөны.

Һоль переменаөн му-вөитөмыд буржык со јешшө код-бокгаң: оз-кө, шуам, бур во ло һаһлы, вермас јона мөздыны картупель, а кујим переменанад ужалөгөн һаһыс-кынқи һөмтор-вылө-һин һәјтчыны.

Ферт-егкө, вит лыбө квајт переменаөн мутө ужавны јешшө-һин буржык, сөмын көни јона еща мујасыс, крөстана озжык-на сетчө сещөма зыһны. (сиқ-жө-и мијан Палауцаың). А һоль переменаад вужны јона-һин кокни.

Өни һөуна висталышта кықи ми вужим һоль-переменаөн му-ужалөмө. Арнас, су-көзтөз вөчыштим план кықи јукны мујас. Сусө (сијө арнас-жө) көзим һө којмөд пәјас, а став мујас һольд пәјас. Лым угөм-бөрын унжык кујөдсө петкөдим коокөм-вылө—идпод-вы-

лө (һеуна петкөдiм супод-вылө, мед idжыс кужөдтөм-пондаыс ез-жө жона колтчы). Тулыснас idсө көзім, су-моз-жө һольөд паяс. Сегга һольөд паясө-жө колым когкөм-вылө, да мыжда тырмис вика-көждыс, көзім турун бөгтөм-вылө. Кујимнан переменагыс колөм мујассө өт-лаалим торја (һольөд) переменаө картопельлы да мөс-горкһылы.

Тани висталөм-герти, поџо-һин гөгөрвоны: кујим переменаөн-до-рыс һоль переменаөн виџ тутө ужавны буржык.

Ильа-Өльөксан.

Өш-џелајас.

Өш-јылыс мијан сиктјасын горһитө еща панлөны. Сөмын-һин кор вөлөгтас либө мати-гөгөр өшкыс оз ло, вөлыгти пансылө сы-јы-лыс ичөтк горһи: кодлы лөгөдны да кыџи виџны—артелөн-ө, өт-көн-ө, којмөд-ногөн-ө.

Өшкыд абу ставыс өткоџ: кодi омөль, кодi бур. А та-јылысө мијан сиктад мед еща овлө горһыс. Бур өш-өд сөмын вермас паг-көдны бур мөс-рөдтө: мөскыд во-гөгөрнас пагкөдө өтiөн, а өшкыд —унаөс. Омөлык өш сиктын крестанаөс сөмын рөзөритө: сiјө-i рөс-кодсө лјшнеј вајө дај кукаһсө омөльс гетө.

Бур рөдвужыс өштө колө быдтыны.

Мијан сиктјасын бур өшкыд шоча сурлө: кыз-выныс посһи, ебөстөм, ичөт арлыда, абу стаџа,—кыџ шулөны, модаыс мистөм, дај баџ-мамыс сылөн бурнас һекор ез вөвлыны. Мијан овлө: өшкөс быдтасны төлыс 8-да, мыјөн сылөн четчалан-модаыс лөд, пырыг-пыр-жө леџөны сы-динө мөсјасөс—өшкавны.

Колө өштө војдөр быдтыны арөн-жынјөнөџ-ли, кык арөсөџ-ли, секи вслыгти сiјө тыр-өшнад лөд. Буржык өшјассө виџөны 7-10-12 арөсоџ. Тајө строкнад сiјө уна вермас пөлза гетны крестанһнлы.

Кущөм-сурө өшкөс рөд-вылө быдтыны өз ков. Сiјө пөлзасө еща гетас, сөмын быдтөмсө адзылан. Рөд-вылө быдтыны колө сөмын сещөм бычөөс, кодлөн рөдвужыс бур вөлөма. Рөдвужсө бур-жык төдмавны ылыгаһжык бөстөмөн; шуам—пөлгаһыс-кө, медым егкө пөлыс-i, ыжыд-мамыс-i, мамыс-i вөлины јөлажыкөг, езжык су-лачјас вөвны дај јөлыс мед-егкө сукжык. Баһыс, џедыс да ыжыд-ајыс мед-егкө вөлөмаөс џонвиџаөс, стаџаөс, ыжыд ебөсаөс. Бурыс да омөлыс баџ-мамгаһыс-өд вужөны рөдө. Сы-вөсна i колө төд-мавны рөдвужтө. Овлывлө, виџөдлан-да, өшкыс-еөкө бур, да рөдыс сылөн омөль. Сещөм өшкыд оз вермы һаџејаөн асгыс бурлуһсө рөдө вужөдны.

Кушом рөд миҗанла-дорын буржык виҗны.

Рөд (пөрөда)-саҗын уна-жө ем. Вөждөр миҗан татчө вәҗлиснә өшҗасөс бокыҗ; Кардорыҗ, Јарослав да Вөлөгда губернаҗасыҗ. Сәҗга миҗан ем ас-рөд: көн-сурө сижө рөдыс буржык (Ізҗа-Печера-вожын да Јемҗа-вожын), көнкө омөҗжыкөҗ (Сыктыҗ-вожын).

Кушом рөд-егкө шуам буржыкөн? Та-җылыҗ мөҗпыштны колө со кыҗи:

1. Мөстө миҗан рөдмөдны колө јөлаөс. Татчөс олөмөн скөттө лөө виҗны картаын дыр—7-8 төлыҗөҗ. Тајө строкөн скөтыд сојө уна көрым, виҗөмыс дөнөн сувтө. Куш јәјөн, кујөдөн да ещә јөлөн миҗанла-дорын скөт виҗөмыд асөө оз вешты. Сіҗкө, сөмын унжык-јөла мөсҗас агнысө вермөны вештыны да көҗаинлы пөҗза сетны.

2. Бокыҗ вәјөм-рөдыс реҗыд тәни омөҗтчө. Шуам: мөс-рөд вәјөма Јарослав губернаҗыҗ. Сені виҗөм-вердөмыс буржык—сы-вөсна-і мөсҗасыс бурөҗ. Татчө-кө вәјан сещөм рөдсө, сылы оз лөсәв миҗан оланіныд, миҗан вердәсыд да омөҗтчас сижө, воыҗ-воө пыр омөҗжык да омөҗжык рөд кутас паскөдны.

3. Öшкөс колө лөсөдны ас-рөд-пыҗ, көмі рөдыҗ, сөмын колө бөстны јөлаҗыка мөсҗаса-иныҗ. Миҗан Јемҗа-вожын мөсҗас јөлаҗыкөҗ, јөлыс налөн сук, дөҗөритөм-вердөмнас абу пөҗачитчөмаөҗ. Быд-бокәҗ сетчөс мөскыд буржык мукөдлаын-дорыҗ. Сетыҗ-і колө өшкөс суҗөдны, сөмын рөдвужсө бөрјөмөн. Буржык раҗөјтөм-кө да буржык вердөм сещөм өшкыдлы сетан, сижө јешчө-на бурмас: јонмас, выныс содас дај воҗө-вылө рөдсө бурмөдны кутас. Нөбны сещөм өшкөс көлө 8-10 төлыҗәәс, меҗ-ыҗыдсө пөчө сөмын арөсөн җынјөнаөс. Ыҗыдҗык арлыдас оз ков бөстны, вермас сурны јона пөҗзујтчөм, уҗалөм өш-һин,—сещөм өшкыд вынтөм.

Статыс бур-өшлөн.

Статыс өшлөн меҗым ез-жө вөв омөҗ. Бур стаҗа өшкөн лыҗ-җыҗөны сещөмҗас, көдҗаслөн егкө ставыс вөлі бурещ. Ыҗыд јура да вывті паскыд пльша өш абу бур. Ныр-вылысыс бур стаҗа өшлөн колө лоны вескыд (не лајкја, не гөрба). Гоҗаыс өшлөн колө лоны җеңыдҗык да кыҗжык мөслөн-дорыҗ; кучікыс гоҗа-вылас вөснә да чуқырөс. Морөсыс кымын паскыд да жужыд, сымын бур. Паскыд морөса өшлөн ордлыҗыс гөгрөс, асык-моз. Вескыд моҗаа ордлы овлө слабынык өшҗаслөн, көдҗаслөн гөлөмыс да тыҗыс омөҗжыкөҗ. Бур, паскыд морөса өшлөн воҗкокҗасыс җеңыҗыкөҗ, јајаөс, җык вескыдөҗ бөркөкҗасыс сиж-жө вескыдөҗ, оз өтлағны шегҗасыс. Тушаыс бур өшлөн куҗ, мышку-вылыс вескыд, заҗыс паскыд да куҗ. Векнә заҗја (шилообразный) өш омөҗ: сижө статыс рөдас вуҗө өшәҗ, да мөдыҗ сещөм өш-помыд лөөм мөсҗаслы сөкыд лөө кукаҗағны. Кучікыс колө лоны небыдөн, меҗым-егкө, чепөҗтан-да, кок-

һида кыскысб. Гоныс жеңыдик да һебыдик, лөсталө. Бөж куз, бөж-помас жургыс сук да куз. Карактерыс бур өшлөн оз ков лоны скөрөн. Медым өшкыд вөли долыд чужомјаса.

Өштө лөсөдны колө артелтчөмөн.

Кодлөн-гурө сиктјасын егкө овлө кушөм-гурө өшјасыд, да бурыс еща. Мукөд-дырји сещөм омөлик өш-динад уэтөдласны 4-5 мөскөз. Серт-жө сени пөльзаыд ічөт, сомын өшкалөмыс дон мынтөмыс овлө. Отчыд либө кыкыс нулан-да, оз-кө тыргав, бара ну-да, выл дон мынты-да...

Мед-бур өштө виңны артелтчөмөн. Бур өшкөс-өд өткөнтө лөсөдны сөкыд. Уставтөг артель оз-жө вермыв лөсавны,—сизкө, колө артельчыны устав-герти. Кызі артельчыны тајө ужө, вермас виөтавы быд агроном.

Ъ.

Мыјда менам мөсјас во-чөжөн лыстөны јөв.

Колан во ме төдмалі мыјда менам мөсјас вајөны јөв. Менам кык мөс: „Гөрдјур“ да „Гурук“. Лыстөм јөвсө ме налыс төдмалі со кызі: быд төлыө вит лун-мысти асја јөвсө да рытјасө ме веситли да сы-бөрын төлыгнас мыј лыстас арталі¹⁾.

Мөсјас менам төвнас олісны, мукөдлөн-моз-жө, картаын; картаыс һищ-вылын, шоныд-коф; јона көзыд-дырјыс визі шоныд гидын. Вердөмыс унжыксө вөли омөль турунөн, бурыс абу-да, сеөга мыјкө-мында ідиқасөн, корјасө-кө—шырөм-көтөдөм іқасөн, ічөтика пыз-сорөн. Јуктавлім һеуна шонтыштөм ваөн да помејөн. Ласни вөчөма көт і абу қик даңјаын-моз, да турун-іқасыс бөкө оз гылав, өблефсө чукөртім да тулысын бара вердім мөсјаслы пөжөмөн.

Таво көсји-егкө вердны нормаөн, агрономјас велөдөм-герти, көсји төдмавыны мыј-мында унжык сјө-жө мөсјасыс нормаөн вердөмнас вајисны-егкө јөвсө, да омөль, шыком турун-понда еновти мөд-воөз.

Тақі видласөмөн почас быд крестәһинлы төдмавыны, кушөм сылөн мөсјасыс—ем абу пөльзаыс лыстөм-герти виңны. Омөлика лыстан мөскыд крестәһиныдлы вајө сомын убытка.

1) Виқөд лыстөм-јывыс арталөмсө таблитсаыс 21-өд лыстөкын.

„Гордјур“ (нољод кукја) сетис во-гөгорнас со мыја.

Тöлыг.	5-d лунн.	15-d лунн.	25-d лунн.	Ставыс пунт-пунт-пунт-пунт-пунт.	Шөр лыдфдм, быд лунд. Пунт-лыддн.	Тöлыгөн (30 лунно).
Август	10 ^{1/2}	6 ^{3/4}	6 ^{1/2}	23 ^{3/4}	8	6 п.
Сентябр	13	5	6	24	8	6 п.
Октябр	8	5	6	19	6 ^{1/4}	4 п. 27 ^{1/2} пунт.
Нојабр	5 ^{3/4}	6	6	17 ^{3/4}	6	4 ^{1/2} п.
Декабр	5	4 ^{1/2}	5 ^{1/2}	15	5	3 п. 30 пунт.
Јанвар	3 ^{1/4}	1	1 ^{1/4}	5 ^{1/2}	1 ^{1/2}	1 п. 5 пунт.
Феврал		Су	лалис,	ез	лыгты.	
Март	—	16	13 ^{1/2}	29 ^{1/2}	10	7 ^{1/2} п.
Апрел	7	12 ^{3/4}	11 ^{1/2}	31	10 ^{1/4}	7 п. 27 ^{1/2} п-т.
Мај	9 ^{1/2}	10 ^{1/4}	9	28 ^{3/4}	9 ^{3/4}	7 п. 12 п-т.
Јун	11 ^{3/4}	5 ^{1/2}	9	26 ^{1/4}	8 ^{3/4}	6 ^{3/4} пуд.
Јул	8	8 ^{3/4}	8	24 ^{3/4}	8 ^{1/4}	6 п. 7 ^{1/2} п-т.
					Ставыс	61 п. 19 ^{1/2} пунт.

„Сурук“ (первојја кукја) лыстис:

Август	6 ^{1/2}	5 ^{1/2}	6	18	6	4 ^{1/2} п.
Сентябр	10 ^{1/4}	3 ^{1/2}	4 ^{1/4}	18	6	4 ^{1/2} п.
Октябр	6	3 ^{3/4}	4	13 ^{3/4}	4 ^{1/2}	3 п. 15 п-т.
Нојабр	5	4 ^{3/4}	5	14 ^{3/4}	5	3 п. 30 п-т.
Декабр	5	4	4 ^{1/4}	13 ^{1/4}	3 ^{1/2}	3 п. 15 п-т.
Јанвар		Сула	лис,	ез	лыгты 13 пев	ралдз.
Феврал	—	13 ^{3/4}	13	26 ^{2/4}	9	6 п 30 п-т.
Март	11 ^{1/4}	12	10 ^{1/4}	33 ^{1/2}	11 ^{1/4}	8 п. 17 п-т.
Апрел	9 ^{1/4}	9	8 ^{1/2}	27	9	6 п. 30 п-т.
Мај	7	7	7	21	7	5 ^{1/4} п.
Јун	9 ^{1/2}	8 ^{1/4}	4 ^{3/4}	22 ^{1/2}	7 ^{1/2}	5 п. 25 п-т.
Јул	5	5 ^{1/4}	5 ^{1/2}	15 ^{3/4}	5 ^{1/4}	3 п. 37 ^{1/2} п-т.
					Ставыс	56 п. 09 пунт.

Мыҗла колө төдны мыҗда мөс јөв лыгтө.

Н. Ч.-јорт гижис тани: мөслыг-пө јөв лыгтөмсө (мыҗда лыгтө) колө төдны, мед вермам виҗөдлыны бур алы омөл мөскыс, сулалө оз сјјөс крестанһнлы воҗө виҗны. Төдмалан-кө, Ғерт, зев бур, да-өд колө јещө-і воҗө төдны, кытчө тајө төдмалөмыс тујас.

Шуам, Н. Ч.-өһи төдмалис мөсјаслыг лыгтөмсө. Мыҗ татчө өһи шуны: бурөс сылөн мөсјасыс алы омөлдө?

Мијан комі мөсјас-костын Н. Ч.-лөн мөсјасыс—шөркоҗемаөҗ. (Сыктыв-вожса мөсјас лыгтөны во-чөжөн 30 пуд-гөгөр, Јемва-вожын—60 пуд, Печера-вожын—80-100 пудјөҗ). Богтам-кө став војыввса-бокыс мөсјассө (Вөлөгҗда, Кардор, Јарослав да мукөд губернајасыс), сетчөс-сертјі тајө видлалан мөсјасыд Н. Ч.-лөн лоөны омөлікөг-на. Во-гөгөрөн-кө мөскыд сетө 60 пуд јөв, лыҗфөны сјјөс омөл мөскөн, сетө-кө 60-100 пуд—лыҗфөны шөркоҗемөн, сетө-кө 100—150 пуд, лыҗфөны бур мөскөн.

Мыҗла таҗі лыҗфөны? Со мыҗ-вөсна: арталөмјас-сертјі во-гөгөрөн 100 ведра јөв (75 пуд) сетыс мөскыд сөмын виҗөмсө да вердөмсө вештө. Мијан Комі муын, Ғерт-жө, артыштан-кө, сещөм-жө лоө: мијан-өд мыҗ сулалө куш төвга вердөмыс.

Колө татчө шуны—видлөм мөсјассө Н. Ч.-лыс оз-на поҗ шуны омөл мөсјасөн. Ачыс шуө: ме-пө-өд вердисө кыҗи-гурө-на, егна-пө вермы лучкі вердөмсө лөөдны. Бура вердөмөн видлөгјасыс мијан Комі облагтын вөліны-һн (агрономјас вөчлісны). Лучкі вердөмөн поҗө нафејтчыны мөсјасыдлыс јөв содөмсө: мукөд мөскыс содтылісны јөвсө кык-мында. Сіҗи-жө вермас лоны-і тајө мөсјасөн. Өтчыд, јещө војнаөҗ-на, 1913 воын өтјі крестанһнлыс артавлөмаөҗ: уна-ө да мыҗ мөскыс сылы сетө. Јөвсө секі мөскыс сетө вөлөм 11 пунт лун-кежлө. Та-мында јөвнад сјјө вајлөма көҗаһныслы төлысөн 2 шайт да 25 ур убытка. Тајө арталөм-бөрын заводітөмаөҗ лучкі, нормаөн мөссө вердны да сјјө кутөма сетны 21 пунт јөв, убыткаыс пөрі барышө—6 шайт да 75 ур төлыснас.

Сіҗ-кө, вердны-кө мөстө лучкі он куж, сјјө тенид убыткатө зев кокһиа сетас.

Норма-сертјі, лучкі вердөм-вылө бөстігөм колө төдны уна-ө мөскыд лыгтө: кымын пунт лун-чөжөн, сөсга сы-сертјі сылы-і ковмас сетны көрымтө.

Мијан јона өрһитөны мөс-рөд воыс-воө омөлтчөм-јылыс.

Мі өһи төдам-һн—мөс-рөдтө бурмөдны поҗө сөмын былгасаң сјјөс төдмалөм-бөрын. Уна-һн өрһи вөлі мөс-рөдтө бурмөдөм-јылыс да воім өтјі кывјө—сјјөс бурмөдны мі вермам, богтам-кө **бурҗыка, лучкі вердөмө, лучкі дөҗөритөмөн виҗөмө.**

Сөмын тајө абу-на ставыс. Мед-јона колө мөвпавны воҗө рөд паскөдөм-јылыс. Колө виҗөм-вылө бөдтыны сөмын бур мөслыс кукаһсө. Бур мөскөс поҗө төдмавын рөдвуж-сертјыс, стат-сертјыс да

лыстөм-гертыс. Сің-кө, ічөт-јөла мөслыг кукањсө виңөм-вылө нинөм-і быдтыны, сіјө сөмын убытка кутас сетны. А төдтөгүд кыңи верман виңөдлыны ічөт-јөла мөскыд алы абу? Со, шуам, овмөсын кык мөс, өтыс ыжыджык тушанас да унжык лыстө, а мөдыс ічөт дај лыстөсө ещажык. Мөсјасыс, шуам, өти арлыдаөс. Кодыслыг ескө кукањсө быдтыны?

Тажө төдмалігөн колө быдлаган виңөдлыны. Өти-кө, рөдвужоаныс заводітны төдмавны (код мөскыслөн рөдвужыс вөлі буржык), мөд-кө, стат-сертыг¹⁾, којмөд-кө, лыстөм-гертысө. Ыжыдыс, шуам, јөвсө лыстө 60 пуд во-гөгөрнас, ічөтыс, шуам, 56 пуд. Төдөмыс, ыжыджык мөскыс унжык көрымтө војас. Сіңкө, ыжыдыс көт-і јөлажык, вермас лоны, мыј сіјө-і омөлжык лоас. Төдмалөны тајө сіңи: кыкнан мөскыслыг төдмалөны мераөн ловја вессө (живой вес). Төдмалөм-бөрын, шуам, лоі сөктаыс ыжыдыслөн 20 пуд, а ічөтыслөн 14 пуд. Сегга јукөны 60 пудсө (јөв лыдсө) 20 пуд-вылө (сөктасө)—лоас 3, 56-сө 14-вылө јукөмөн лоө 4. Рочын (Јарослав карулын, Вөлөгда кар-улын) лыдфөны: лоө-кө тани індөм-ногнас јукөм-бөрас 3, сіјө омөл мөс, лоө-кө 4, шөркофдема мөс, 5-кө—бур мөс, 6-кө—зев бур мөс, 7-кө да воңө—јона-нын бур мөс.

Сіңкө, тани бөстөм ыжыджык мөскыс, көт-і унжык лыстө, омөлжык ічөт-доргыс.

Тажө төдмалігөн колө јешшө виңөдлыны-і арлыд-вылас. Ыжыд арлыдалөн јөлыс оз-нын сод, а чинө, ічөт арлыдалөн воыс-воө содө.

Мі тани гарыштавлім роч-мөсјас-јылыс. Сіјөн, дерт, оз-на поң шуны: рочын, міга, бур, скөтыс. Виңөдлам-кө, мыј мөс сетө заграничаын, аңдам: Финландіјаын шөркофдема мөс лыстө во-гөгөрнас 187 пуд (180-250 ведра), кујим-пөв унжык Н. Ч. мөсјас-доргыс.

Данијаын, көні скөт гөгөрыс зев зилөны, да сы-помыг-і олоны унжык крестанаыс, шөркофдема мөс лыстө 300-350 ведра—262 пудјөң. Суңчанажык крестана сені оз-і виңны мөстө,—сетө-кө во-гөгөрнас 200 ведра, сеңсөмыс бракө мунө. Голландіјаын шөркофдема мөс сетө 400 ведраөң.

Со-жө-өд, та-серти-кө, кушөм-на омөлік мијан скөтным, јона-на мијанлы лоас кысөны 400 ведраа мөскөңыд. Мөдарө-кө, тащөм мөскыд сөмын вермас ассө бура вердны дај коңаиныслы бур олөм сетны. Заграничаад лыдфөны быд мөскыс кујөдтөгыс во-гөгөрөн барышсө 50-100 шажт. Мијанлы барыш-јылыс нинөм-на сорнітны. Колө чожа бөстөны бурмөдны, быд-бокгањ асланым мөсјасөс төдмалөмөн. Рочын важөн-нын заводітисны тајө ужсө контрольнеј-сојузјас-пыр. Мијан заводітчыліс-жө Јемва-вожын ужавны контрольнеј-товаришщество, да, тыдалө, бара-на кусас. Став сиктса ужнудысјаслы колө отсавны товаришществолы бура ужсө сув-төдны.

Н. Ы.

1) Стат-сертыс төдмалөмсө гіжөма-нын „Ордым“ 3 №-ын: „Кыңи төдмавны ыжыд-јөла-мөс“-статтаын.

„Вечоркаасөм“.

Нывјас вежон-чөж-нын лөгөдчөны вечорка вөчны. Песгөны, бостасөны быдторсө: көлачтө-і, сакартө-і, кампеттө-і, мампасгетө-і... Но быдтор! Гугыштөны, мукөд-і корыштөны баҕ-мамныслыг пыҕ-тө: колө-жө-пө-өд вѳнатө заптыштны.

Воіс „вечорка“ вөчан луныд. Нывјас сорнѳтөны-венҕөны кодөс корны.

— Зорснѳтө-нө кодөс корам?

— Пѳла-Мѳтрејтө корам, сѳјө-өд мед мастер.

— Вај, Парө, ветлы зонјастө коравны.

— Ме өтнам ог. Кыкөн Опон-Наталкөд ветлам.

— Кодјасөс-нө коралам?

— Мед-воҕ, ферт-нын, асгыным друкјаснымөс корам. Сегга корө щөщ Прокө-Петыртө, Ваңуш-Өлөтө, Вагка-Опонтө, Јогор-Гемөтө, Чумаков-Петыртө да јешшө кодөс-нө?.. Мѳкулај-Опонтө колө...

Нывјас мунѳсны коравны. друкјас-ордад јанѳім пырны-да, ыстыласны ічөҕѳк фетѳнајасөс.

Мукөд сек-кості ломтөмаөс пач. Быглалөны сөчөн, шырөны јај — көсјөны вөчны пельмең.

— Зев-тај-нө дыр ветлінныд? Көсјісны ез локтавнысө,—јуа-сөны коралысјаслыг.

— Көсјісны-тај-а, локтасны-жө-өд! Сөмын Пѳла-Мѳтрејыд колъсны мунөма, ворсыгыд оз ло.

— Кодөс-нө сегга корам?

— Öңө-Степан-дінад ветлөј; сѳјө-өд ворсыг-жө!..

Воіс рыт. Зонјасыд наҕөңкөн кутісны воавны. Пөжагысјаслөн пачын пельмең пусө-нын.

— Здоровје, нывјас! Мыј-нын талун?

— Локтөј, локтөј, пукгалөј,—ускөдчасны нывјас. Асныс самеј шапѳтчөны-кудрѳтчөны, выл плаҕтөбагалөны. друкјас-вылас сѳнбөж-наныс нѳмкоҕа вѳдөдласны.

— Талун бара, мајбырөј, пөттөҕыд јөктыштамө. Со талун быдсөн сапөжкіасім,—чіктылөны да ошјысөны нывјас.

Воіс ворсыг Öңө-Степан, здоровајтчө, быдсөн рочалыштө.

Сылы гусөн чашка самөкур гетісны—јаржык-пө лоас ворснѳтө.

Сегга вајісны пызан-вылө пельмең, вајісны туісөн самөкур.

— Но, зонјас, пукгалөј!

Зонјас петѳтчөны, ышҕасөны-коҕ.

— Но мыјнө јешшө. Тешѳтчанныд алі мыј. Но, өдјөжык. Но, зѳлажык... Н-ө-ө,—„но“—кајтөны нывјас.

Зонјас пыккөсны-пыккөсны, сегга коркө-і ставныс өтпырјө гуҕ-пуккөсны.

Кутисны гумлавы тујисыг чашкаон самокур. Војдөр нывјас агныс јуисны, сегга зонјасос јукталоны.

— Но, богт-но, Степан! Мыј јешшө кырымсө музтан.

— Талун ескө ег-нын көсјы јуны-да.. Мырдөн бетан-да, инө...

— Ныдышттөг гулкнїтїс чашка вїнатө. Гөмдыны кутлїс. Закускасө вомас сујїс-да, ез-жө кызкө-тај жагав-а.

Комї зонјас.

Сїдї став зонмыс бытө пөтїтчыштөны јуөмгыс, сегга кыдї голкнїтасны!.. Јешшө-өд сегга ошјыгөны—пыдөсөзгыс-пө јуї.

Бырі өтї тујїс, вайїсны мөдөс... кутїсны кодзыны. Ызгөны.

Өнд-Степан четчїс пызан-сајыг, бөгтїс ворсан:

— Нывјас, кадрел!..

Нывјас лөгөдчалісны парајасөн.

Јогор-Гемө муртса-нын кок-јылас өшјө.

— Вајө, көкјамыса кадрель јөктамөј,—горзө лыкыс.

— Вајө, вајө. Зонјас, сувталөј!—зольгөны нывјас.

Сувталісны, кутісны јөктыны. Зонјас омөла-нын кок-јыланым өшјөны-да, нывјас кутышталөны.

— Степан, чорыджыка ворс!

— Гајкаыс лычавны кутіс, ворсанөј мавтас корө.

Нывјас бара Онө-Степанлы самөкур чашка сетісны.

Керкаыс тыр валітіс віçөдыс јөз, вегіг і пөрыојас воөмабө.

Нимкофасөны ставныс.

Зонјас пессыштөм-бөрад кутісны-нын палавны. Нывјас секксті бара пызан-вылө лептісны самөвар.

— Зонјас, пукгалөј, пукгалөј! Со, кісталөма-нын, көçалас,—візјалөны јөз-кості гөçтөдыс нывјас да коралөны зонјасөс.

Зонјас јона щөктөм оз-нын өні відчісны, пукгісны.

— Јуыштө, көлач да кампетјаснас... Кампетјаснас да көлач-нас. Мампагөеыс со сени-і. Гојө, гојө!..—гөçтөдөны нывјас.

— Гојам... Пызан-сајад оз ков щөктөм.—вомгорулас ымзыш-асны зонјас.

— Зонјас, угсө!..—равөстіс Вака-Опоң. Ачыс кыкнан кіјас-нас ускөдчіс кампетјаслаң. Пуг-паг вөчісны, кодлы мыј сурі. Вај-існы бара самөкур. Зонјас пыдөсөçыс швічнитасны-јуасны да тыр-төм чашкасө јур-вылас камгасны... ошјыгөны!..

Щај југіс.

— Нывјас, тантсы!—равөстіс Онө-Степан, пагкөдіс гудөксө.—

— Краковјак!

Педөр-Анна Вака-Палөкөд, Оню-Натаљ Опоң-Натаљкөд јөк-төны.

Вака-Опоң да Ваңуш-Өлө щөщ кутчігісны „краковјаксны“.

Оз артмы нинөм-да, сөмын сінтөвежөны.

Јөктөм-ворсөм-костјасын ғылыштасны:

Ек, жал мем, жал

Сіјө времјас,

Коді ылө көлөма...

Жал мем, жал

Сіјө мілөјыс,

Коді важөн вөлөма.

Ој, мілөјөј, мілөјөј-да,

Өзјан сөккөј мілөјөј,

Өзјін, өзјін-дај, кусін-да,

Вајны көсјін, пөрјалін...

— Уп, пөс лоі. Вај, зонјас, ыркөдчыны петаламө.

— Сөмын уңныд локтө ставныд.. Онө-кө...—көсјөны мыјөнкө повçөдны нывјас. Нинөмөн оз вермыны-да щөк лаңтісны.

— Воам... кыҗи-нө! Пастастөг-і петалам,—кыввіҗисны зонјас.

Петалисны, ветлісны. Тілскөдчисны-косааисны. Бөр воисны. Мурҗисны-мурҗисны, да сөгга, коркө-і, нывјаскөд водисны. Аскинас четчисны, нывјас пөкмөлітөдісны. Сөгга гортаныс разөдчалисны...

Со кушөм омөла-на, важ-ногөн, төм јөзыд сиктјасын колҗөдөнны ытјастө.

Востөҗ јуасны, щөкыда кулыганитөны, бур гажөдчөмсө оз төдны.

Тащөм ытјасыд, җерт, җекушөм буртор оз сетны. Колө тащөм гажөдчөмтө вежны. Колө нуөдны сорні војпукјас-вылын том јөз-костын—кушөм пөлза сетас гажет-журнал-лыҗҗөм, сөгга өтвылыг сузөдны, лыҗҗыны да сорнітны. Велөдны выль револютсионнеј ыланкывјас, наперво коміјасөс.

Тащөм інјасад комсомољечјаслы колө лоны меҗ-возмөстчыг војтырөн.

Сиктса ворсыөјасөс (гүдөкасыөјасөс) комсомол-јачејкалөн колө матыгтны ас-берданыс да ворсанөн гажөдчыны выль-ног. Вөчавны клубјасын, нардомјасын, вегіг лыҗҗыган-керкајасын гажөдчан ытјас.

Важ-ног таҗі ытколҗөмјаслы колө пуктыны пом, кад богтыны буржыка, был-ногөн гажөдчыны.

Міҗов

Врачлөн сорңијас.

Мыј-вөсна абу бур вина-јуөм.

Вина вөчөны унаторҕыс. Вөчөны картупельыс, Һаһыс: суыс id-ҕыс, зөрҕыс, мукөд-зікасыс. Сегга вөчөны виноградаыс да мукөд быдманҕасыс.

Вина-пыщкын кодқөдан-торҕыс епірт. Епірт мөд-ногөн шугө алкогольөн. Алкогольыд—jad быдсама ловја-ловлы. Сегга вина-пыщкас, мед-јона самөкурын вөчигас артмө јешшө мөд-пөлөс jad. Сіјө јадыс шугө сівушнеј выјөн. Сівушнеј-выҕыс алкоголь-дорҕыд чорыдҕык јад-на.

Ебөсаҕык лоан он вина јуөм-бөрын.

Вина-јуыс-јөз шубны: винатө-пө јуан да вынаҕык лоан. Му-қөм-пө бырлө, јонҕыка верман ужавны. Тащөм шуөмјасыд абу збыл. Өтө велөдчөм морт, сукло, шуліс: вина-јуөмыд-пө плетөн вө-лөс кучкөм-код. Кызі плет вөлөс өдқөдө, винаыд-пө морттө сіз-жө. Вөвтө кучкан да сылы-өд ебөссө оз плетҕыд сет. Ебөссө вөлыд бөстө ас-пыщсыс, ем-на-кө сіјө, абу-кө, аслас қонвіқалуныс. Сізі-жө мортыд-лөн вина јуөм-бөрын ебөсыс содө оз винасыс. Вынсө, винаыс-вөсна, морт бөстө ас-пыщсыс, ас вірјаҕыс, кодө секі јона сотчө, киггө.

Ебөстө мортлы сетө јөв, выј, јај, һаһ, сіз воқө Тащөм сојан-јасыс ғырк-пыщкөсын артмөны вірјаҕлы коланторҕас: жірјас, лібө белоқјас, лібө углеводјас. Епіртын вірјаҕлы коланторҕыс һинөм абу, сіјө оз сет һекушөм вын. Го јукөд-пыщкын быд пунт јајын вын сетан торҕыс лоас 39 јукөдыс, сакарын—34 јукөд, колкјын—30, жеҕыд-Һаһын—27, картупельын—8, винаын—0 (һинөм).

Шонтө оз вина.

Шубны: винатө-пө јуан-да быдөн гөгөр шоналас. Сөмын се-щөм шоналөмыд кык пома бед-код. Өтө помсө адқөны, мөдсө оз адқыны. сөрт, кор епіртыс вірад вегкалөм-бөртө веҕгө (перераба-тывается), мыкө-мында шоныдыд артмө, сөмын зев еща. Румка вина шоныдсө сетө ічөтік сакар-дорҕыс ещаҕык-на.

Епіртыс јуөм-бөрын мортлыс паскөдө кучікса посөні вір сөн-јассө. Паскалөм вірсөнјасө локтө унҕык вірыс. Сы-вөсна морт чаттө ассө шоналөмөн. Мі зев төдам көрт пачлыс шоналөмсө. Сіјө өдјө шонавлө, сөмын өдјө-жө көқалө. Сізі-жө епіртыд морткөд вөчө: ортсыс шонавлө, пыщкөсыс сы-пыщфө јонҕыка көқалө. Тајө позө төдны код-мортлы градугһік пуктылөмөн. Код-мортлөн шоныдыс ещаҕык сақјура-дырји-дорҕыс.

Вина да ҳоңвиқалун.

Ме шулі-һин, миға, епиртыд—jad. Jadыd, ми төдам, мортос вийө, щыкөдө сылығ ҳоңвиқалунсө. Епиртыд сизі-жө мортлығ дај быд ловја-ловлығ щыкөдө ҳоңвиқалунсө. Сижө зев бура төдчас, кутан-кө сетлывлыны сојан-пиын да јуан-пиын вина, шуам, понпилы. Понпилөн быдмөмыс да јонмөмыс винаөн сорлалөмөн сојанөн вердигөн омөлжык лоө. Өшиңывив четјасөс-кө пондан кикавны епирт сора ваөн, најө жебжыка-һин кутасны быдмыны. Морттыдлы епиртыд јешшө-һин омөлөс вөчө. Кодјура морттыд јурсө өшөдөма, дульсө ле-қөма, оз өшјы кок-вылас, восө. Мөд лунас сылөн јурыс вөгө, кias һекущөм уж оз пыр. Мед-јонасө епиртыд, мортлы, јуөм-бөртөыс шы-бытчө јурвемас.

Вина да гыркпыщөс.

Винатө јуыштасны дај шуөны: гөгөр-пө визјөдлыны кутис. Сижө визјөдлөмсө поңө шуны көңыд ва-пиө дон көрт өјүөм-кофөн. Гыркпыщкөс вина-вөсна, јуөм-бөртөыс пырығ-пыр, јона гырәмө. Сы-динө (епирт-динас) шыбытчө уна вір. Сөрт, сөгга гыркпыщкөс ужыд (пищеварение) вежгө. Кодлөн чорыдажык вывти сојас, кодлөн қик һемтор оз сојсы. Көв код-ногыс, мортлы сижө абу шаң. Быдлаө колө бурещ—гыркпыщкөслы јешшө-һин. Щөкыда, куға (дыр) винатө јуөм-бөрті морттыдлөн гөлөмыс сотө, гордәдлө, пагөдө, восөдө. Јона-вина-јуығ јөзлөн овлөны гыркпыщкөсса вөгөмјас (хроническое воспаление желудка).

Унаөн шуөны, винатө-пө румка-мөд колө јуыштлывлыны, мед сојасжык; мед-пө гыркпыщкад буржыка сојаныд разалас. Збыль-ө сижө? Наука вөгталө: епирт јуөмыд-пө i сојөм-воңвылад бур-доргыс унжык омөльсө сетө.

Вина-вөсна вежөһны мус да вөркјас.

Епиртыд гыркпыщкөсөаң јижө виро. Вирөаң сөгга мед-војдөр вескалө мускө. Мускыд мортлөн куталө морт-пыщкөссыс (вирөыс) став ковтөм-торјасө, быдөама јадсө да лөксө, сижөн визө виро-сө-стөмөн, кущөм колө лоны ҳоңвиқалун вирлы. Епиртыд вескалө мортлы мускас. Мускыд епирт-вөсна мед-војдөр пыктыштө, сөгга гөссалө. Сы-бөрті сижө чорғө, тураснас (ыжданас) чыныштө, чукыртчыштө. Вылысыс лоө сарөга-модаа „шыдөса-коф“. Бура ужалөмыс муслөн сы-вөсна торкөб. Мортлөн лоө аслыс-пөлөс мус-вөгөм. Та-щөм мус вөгөмөаңыс мортлөн лоө вофанка. Щөкыда тащөм вөгөм-гыд морттыд кувлывлө.

Вөркјасыс мортлөн вөчөны муслөн-коф-жө уж. Вина-вөсна мус-моз жө вежөһны, торкөһны, заводитөны ужавны омөла. Омөла ужалөмнысла вироын пыр-өтарө чукөрмөһны вироыслы ковтөмторјас дај сы-вөсна мортлөн ҳоңвиқалуныс бара-жө торкөб.

Щоц вежённы өлём да вёрсёнјас.

Јона-вина-јуыгјаслөн гөлөмыс торкөө да вежөө: ыждо тураснас, госсалө. Госсалөмыс-вөсна вёгмө. Морт оз вермы ужавны сөкыд ужјас. Сылөн гөлөмыс четчө, богтө пөдөмвёгөм. Бурдөдны сещөм вёгөмтө зев сөкыд. Унжыкысө вёгөмыс помагө гөлөм-паралычөн, гөлөм потө,—мортыд друг кулө.

Вёрсөнјасыс вина-јуыг-јөзлөн лооны рөшкыдөг дај рушмөмөг. Рөшкыдысла да рушмөмысла, да уна вёр чукөрмөмла јурвем-пыщкөсса вёрсөнјасыс потлөны: вёрыс петө јурвем-пыщкөсас. Сы-вөсна мортөс шыбытө паралыч: укөдчө кјјасад, либө кокјјасад—најө когмөны. Унжыкыс та-вөсна мортыд кувлө.

Вина да јурвем.

Јурвем—индалыс. Јурвемгаң кј-кокјасө, пастала став тушаө, —быдлаө мунөны һөрвјас (везјас). Сјјө һөрвјасөдыс јурсаң мунөны быдлаө (морт вёрјаяө) став щөктөмјасыс, индалөмјасыс. Һөрвјасөд мунө јурвемө ставтор-јывгыс ортсыгаң: кокгаң, быдлагаң. Кынмө-кө кок, һөрвјасыс нуоны јуөр јурвемө көзыд-јывгыс, кынмөм-јывгыс, сјзі воҙө. Јурвемыд мортлөн мед-ыжыд колантор.

Спёрт морт-пыщкын мед-јона инмө јурвемлы. Јурвемлы вина јуөм зик нөшкөн кучкөм-коф. Вина јуөм-бөрын паметыд чинө, омөлтчө пельөн кылөм, сінјасөн адзөм, нырлөн дук-төдөмыс. Омөльжык лоө јаж-кучик-ыв кылөм. Сы-вөсна код-јөз јона кынмавлөны, јона сотчывлөны,—овлө мукөд-дырјј кувтөзыс.

Јона-вина-јуыгјаслөн торкөывлө јурвем ужыс. Секі морт вёгмө уна-пөлөс јөјталан вёгөмјасөн, мед-щөкыда белеј-горачкаөн. 1902-өд воын төдмавлөмаөг куцөм помкаыс (мыј-вөсна) јөјтавлөмаөг мортјас да каңалөмаөг: вина јуөм-вөсна—37% став јөјталыс-пёгыс, друг куцөм-кө һемулыча лоөмла (ыжыд шог друг лоөмла-ө, повзөмла-ө, сјзі воҙө)—20%, дојмөмөн—7%, ужалөмыс вывті музөмла (переутомление)—5%, пөрысла-һын—7%. Вина-јуыг-јөзлөн немыс жеһыджык вина-јутөмјас-дорыс.

Вина-јуыг-мортыслөн қоһвёқалуныс чинө, јонжыка вёгмывлө вужан-вёгөмјасөн.

Вина-јуыгјасгаң челафыс лооны жебөс, вёглөсјас, жеһыд немаөг. Челаф-пөвсын мед уна сінтөмыс, пельтөмыс да мукөд-пөлөс вермытөмјасыс овлө вина-јуыгјас семјасын. Қоһвёқа-челафыс вина-јуыг-јөзлөн лоө сөмын 18%. Тајө төдчана петкөдлө—куцөма щыкөдө челафлыс қоһвёқалунсө бат-мамјасыслөн вина-јуөмыс.

Вина-јуөмыд гөльмөдө јөзөс.

Вина-јуөмыд мортыдлыс оз сөмын куш қоһвёқалунтө мырфөы, сјјө јона гөльмөдө јуыг-мортыс овмөссө.

Куш өтi 1911 воын Россия-пастаын јуомаөг: винаөн 800 мильон шайт, сурөн 118 мильон шайт, винограда винаөн 108 мильон шайт. Ставыс лоө мильлард шайт-сајас. Сјј-өд абу еща. Мильлард шайтгө-кө бостны зарнi бөмөн, лоө 16 вагон-тыр.

Самокур да вина-јуөм-вөсна крестаналөн чинө овмөслы мукөд-өикас колан көлуј һобан выныс.

Врач J. Кокањин.

Челадлөн вiсөмјас.

Ракит.

Кушөмжык ракит вiсөмыс?

Ракитөн вiсөлөны поснi челадјас—кагајас. Тајө вiсөмыс мөд-ногөн шугө англiскеј вiсөмөн. Ракит вермө бостны, вiсмөдны ар-жынсаң да кујим арөсөз кагајасөс. Мед-щөкыдасө паныдаөлө арөн-жынјона кагајаслөн.

Ракитөн вiсөглөн лыјасас оз ло iзвестыс сы-мында, мыјда егкө колө вөли, а лоө ещажык. Сы-вөсна тајө вiсөмнас вiгыс кагајас-лөн лыјасыс һебыдөг, кокнiа һуклабөны.

Кызи казавны ракитсө?

Кагајаслыс мед-возза төлысјассаңыс-жө почас төдны ракит вiсөмтө: јурлөманныс (јурас гураныс) налөн ыжыджыка воөса, јур-лыјасыс һебыдөг, мед јона һебчө балабөж лыыс. Лы-костјасыс калкалыштөмаөг; јур модаыс вежгө —лоө һоль пельөса-коф. Первој вонас-жө вiсөмыс јурсаңыс вужө ордлыјасө: гөча-лыа вежбөсыс (кытi ордлыыс вужө гөчө) чуң-улын төдчөмөн кызыштө, мољјас-кофөг лөбны. Агныс ордлыјасыс һебчөны, морөс векһалө, морөс лыыс чургөдчө возө—лоө чiпан морөс-коф.

Сөгга сурсаыс шыкө: сiјө јона лыјас һебчөмысла да туша бөктагыс һукуылтчө: мед-јонасө һукуылтчө коскөдыс, мегыр-моз, дај артмө iчөтiк гөрб. Ракит-вөсна лөөм гөрбыс мукөд гөрбјасыс торја-лө аслас мегыр-модаанас. Мукөд-вөсна лөөм гөрбјас пельөсажыкөг.

Ки-кок лыјас чукуылтчөны-жө, мед јона кокчер-лыјасыс. Со мыјјас-сөртi почө казавны прамеја-һин бөстөм ракит-вiсөмтө.

Мыјеаң заводитчө ракит?

Ракит заводитчө зев назөһикөн: первој кагалөн чужөмыс быга-лас (кельдөдас), јайыс кiзермас, кучикыс вөсналө. Кага лоө бөрдыс,

омола уѳо, уѳигас журыс јона пѳгалѳо, быдсѳн јурлѳс кѳтагмѳныс, балабѳжнас јурлѳсас ѳіртчѳ (сы-вѳсна балабѳжыс јурѳыс кущѳѳ уѳѳ).

Кагаыд-кѳ вѳгмас ракітѳн, аржын-бѳрын сылѳн балабѳж-лыыс оз ѳѳбѳы; сѳмын быгыдлуныс-понда, бѳрдѳмыс-понда да жугыллуныс-понда поѳѳ тѳдны вѳгѳмсѳ. Сегга ракітѳн вѳгыс чѳлафлѳн пѳныс гѳрмѳ ас-каднас петѳмѳыс, петѳ кыѳі-ѳурѳ. Морѳс-статыслѳн модаыс вежѳѳ.

Јешшѳ-кѳ ыжыджык-вылыс кага вѳгмас ракітнад, шуам ар кыкѳн, кор сіјѳ кока-ѳнѳн. секі сѳмын кок-лыјасыс чукултчасны ѳѳбыд-вѳснаыс да туша гѳктас-вѳснаыс. Јурлыыс да морѳс лыјасыс кык арѳса кагаылѳн оз-ѳнѳн щык.

Мыј јешшѳ, лыјас-кынѳі, вѳѳны?

Ракітѳн вѳгысјаслѳн лыјас-кынѳі торквалѳны і мукѳдлаті: --ѳѳ-јанѳнјасыс, тыјасыс. ѳѳрвјасыс. Ракіта кагајаслѳн рушкуыс омола ужалѳ: пыр налѳн мыт лѳбѳ гыркјѳрмѳм, кынѳмыс пыр дундѳма, паскыд—лагушалѳн-коф. Морѳсыс, тыјасыс быд кынмыштѳмыс вѳгѳ; сы-вѳсна налы, зев гѳкыд коклушѳн лѳбѳ корјѳн вѳігіѳн. Ракіта чѳлафјас ѳаргыгѳѳ, омѳл унм ѳѳ, мучітчѳны војтѳв кыскалѳмѳн, пѳдтѳ. Со кущѳм-ногѳн вермѳ нуѳдны англѳјскеј вѳѳмыд.

Мыј-вѳсна вѳѳны ракітѳн?

Ракітѳн вѳѳны чѳлаф дурклун-вѳсна да омѳл вердас-вѳсна. Вѳѳмыс тајѳ ставыс кага ѳѳјѳм-сајын да кущѳм-ѳнын олѳм-сајын. Бура вердан ѳѳѳпом кагајасѳс озжык богт ракітыд. ѳѳе арлыд-сертѳ чорыд ѳѳјан-кѳ вердан, кыѳ-ѳурѳ да кор-ѳурѳ вердан-кѳ, лѳк-дука олан-ѳнын-кѳ олѳ кага, секі воѳыв-ѳнѳн поѳѳ шуны: кагаыс вѳгмас ракітѳн. Пузчужѳмѳаѳныс-кѳ вердны кагаѳс кракмала-ѳѳјан-јасѳн, „рокјасѳн“ да јона сакаралѳмѳн, кор-ѳурѳ сѳмын ѳѳѳѳдышт-лѳмѳн, да јешшѳ-кѳ вѳѳны дурка, лѳк-дука-ѳнын, ѳылѳдан-ѳнын—ракіт гортын-моз овмѳдчас кагаад.

Кыѳі бурдѳдны ракітыѳ?

Ракітыс лѳчѳтчѳм-јылыс гѳрнѳттѳѳ да мѳвпавтѳѳ, војдѳр колѳ мѳвпыштлыны буржыка, мед ескѳ вѳѳмыс оз-і богтлы кагатѳ.

Сы-вѳсна колѳ кужѳмѳн вердны кагаѳс, пѳлкмѳдны сылыс олан-ѳнсѳ. Вѳгысјасѳс-вѳдлалан-ѳнын лѳбѳ консултатсіјаын быд мамлы врач вѳгталас, кыѳі кущѳм кагаѳс колѳ вердны. Керкасѳ, жырсѳ, кѳнѳ олѳ кага, колѳ быд-сікас повоѳѳаѳ (тѳв кѳѳ гѳжѳм) тѳлѳдны, сѳмын тѳлѳдігад колѳ вѳдчысны, мед кагаыд оз кынмы. Кага оланѳн мед вѳлі југыд, оз ков ѳшіњјасѳѳ занавесѳн тупкыны да тыртны чвет-гырнѳчјасѳн, оз ков шонді-југѳрѳс пыкны керкаѳ пырѳмыс. Зев лѳк кагалы варуа-ѳн. Керка-пыщкѳс колѳ вѳѳны пѳлка, жѳжјас, крѳват, вѳлпаг-кѳлуј—ставыс мед сѳстѳм. Кагалыс

дөрөмјассо да рузумјассо шөкыджыка колө пєславлыны пуѳөдөмөн, оз поѳ гөдагөм көлүдөн кагаос вѳны: вегіг сөмын өтчыд кагадн көтөдлөм көлүдөн пєславтөг оз поѳ-нын вөдѳтчыны. Пєслалөм көлүдө Һе костыны кага олан-інын. Уѳтөдлыны кагаос колө ас крөватас—верөтте јөзлы кагаос ас-дінас уѳтөдлыны оз ков.

Сөстөм сынөд да шонді.

Медга колантор көт зөнвіца чєлафлы, көт вѳыс чєлафлы сөстөм сынөд да шонді. Јајажык чєлафлы, вѳөны-кө најө ракітөн, лөгалө вежон-кежлө кык-пов сола-ва-пѳын купајтөм. Лєкарствојаспыщкыс ракітыс мед бур трєска-выј (рыбий жир) куш ачыс, лѳбө фосфор-сорөн. Арөсыс ыжыд кагајасөс бур вердлыны ул сојанјасөн: пөжтөм-ульөлөн (мед сөмын јөлыс вөлі зөнвіца мөслөн), гөвөжөј вөтөсјас ваон, лѳлалөн фруктајасөн, морковөн. Мед өdjө ракіта-чєлаф бурдөдны сарің-дорын—вегіг јона щыклагөм-лыјас чєлафлөн гөз-мөд төлысөн кушөң бурдөны сені.

Врач Калашњиков.

Крестаналон ужјасыс март толысын.

Заводит пелькөдны горт-гөгөртө: өшиңувјас, карта-гөгөр, помеј кіскалан-ин, песчипасјас-гөгөр.

Вылпөв візөдлы тувсов гөран-көзан да сіјөс көлүтө — ставыс-ө лычки зоньөс.

Көзан-кө тулысын өзім-вылө турун (бобөһаһ да җимпејевка), көјдысө лөсөд-һин.

Кущөм көјдыс ем, ставсө відлав чужтылөмөн, омөль-кө, лөсөд бурөс.

Нумсыд һаһтө візөдлы да гудрышт лыбө лопатаав.

Картупельтө гусыд відлы: сісө да містөмсө бөрјы.

Көзөд гуад пырт јі.

Көбылаыд-кө пышјалө, нулы сіјөс бур уж-дінө, случнеј-пунктө.

Заводит буржыка вөвтө вердны.

Төлыс-помас шоныд лунө порөс піјаныскөд позө-һин лөзлывлы-ны ывла-вылө,

Тажө төлысө медас кер кылөдны, медаған-кө заводит пурјасны.

Помав горт-бердө пес да кер вајалөмтө.

Көзөд чаһтө.

Картатө заводит јонжыка вольөсавны.

Міжан коператсіја

Во-гөгөрја уж потребітелса коператсіјалөн.

(1925-26-öd воын).

Тажö тöлысын мунö собранье Обсојузлөн. Быд коперативыс воласны делегатјас. Пондасны сорытны-артавны: кыңи-мыј колан во ужалöмаөг коперативјас, Обсојуз, мыј вöчны воғö-кежлö.

Тані вiсталам, ыжыда-ö паскалöма мијан коператсіја, мыј сылөн бур-омöлыс, да мыј колö воғö керны.

Мыј сіјö Обсојузыс?

Тані сорныс лöö сöмын облагтувса кујим уезд-јылыс. Iзва уезддулын ем асланыс сојуз да коперативјас, кодјас Обсојузö өз пырны.

Колö шуны со мыј (унаöн-на оз гөгөрвоны тајöс): быд коператив ужалö ас-вöланас, ас шленјас щöктöм-сертыс, правленьнејасыс оз лыффысгыны Обсојузса служашщејјасöн. Обсојуз оз вермы щöктыны коперативлы сіңи лiбö таңи вöчны, тöвар мырдөн сетны. Обсојуз сöмын индалö, јуралö да велöдö вöлöстувса коперативјасöс аслас инструкторјас-пыр да налы вајö тöвар. Став коперативјасыс öтлаасöны, пајö пырöны да воотöны аслыныс сојуз, нуöдыг-пыфди.

Міжан Обсојуз воссыліс 1921-öd воын. Таво тырi вiт во уж-нуöдöмыслы.

Мыјда мијан коператив да сені шленыс.

Обсојуз-улын 119 потребобшество, налөн ставыс 170 лавка. Октабр 1-öd лун-кежлö вöлöма потребобшествојасын 24.200 шлен-пајшiк. Таво содöма 3.626 шлен. Пырöмаөг коперативö быд **60 керкајурыс 65-ыс (65%)**. Гетöмаөг вöм-пајјассö 89.177 шајт. Медјона коператсіјаö јöзыс пырöмаөг Удöраын, мед-омöла Јеміинувса

районы. Став шлен-пигыс нывбаба—13,4%. Голь крестана став шлен-пигыс лоо 55,7%, озыра-олысјас—1,7%, служашщегјас—5,4%.

Тажо лыдпас-серти пожо вегкыда шуны—Коми областын коперативјас паскыда-нын пуккомадо, мукод губернајас-серти воын муноны. Мукодланн, став СССР-паста пырёмајшлено сомын 30%-на став керкајургыс, дај паж чукортомыс ещажык-на. Ми чайтам, локтан во-кежло јешшо јона паскодоны коператсја, 75% став керкајургыс пыртны шлено потребобшествојасо да быд шленлыг пажсо вит шажтоз чукортны. Коло мед-јона голь-јозлы отсавны пырны да нывбабајаслы. Ыли феревнајасо лавкајас коло вогтавны—нобагыг-доро товар матыгтны.

Мыј дон вузаломадо товар.

Во-гогорон став вузагыс организатсјајас вузаломадо товарсо кокјамыс миллион шажт дон. Сы-пиге потребительса коперативјас-пыр товар мунис 4.567.887 шажт дон: жыноыс унжык. Колан во-серти содома товар бергодчомыс 48%-выло. Быд керкајуро воо 108 шажт да 40 ур дон (колан во 84 ш. 40 ур). Товар бергодчом паскалом-воснаыс коперативас пондисны донтөгжык торгутны. Ужон, вузагом јона чино, сы-выло воо сомын 8% став товар бергодчомыс.

дон лежом.

Мед-јона коло мыргыны товардон лежны. Кымын уна роскод, сымын товар-вылад доныс содо. Мукодлаас роскодыс ичотжык, мукодлаас—ыжыд-на. Гогор-ко лыдфан, быд во шажт товар вузалом-выло роскодыс пукго 7 шажт да 35 ур. Колан во волома 9 ш. 50 ур. Товар бостом дон-вылас содтомадо 11 ш. 60 ур, колан во—12 ш. 40 ур. Обсојузлон роскодјасыс чини сјж-жо 8 ш. 98 урган 6 ш. 12 уроз. Течан-ко став тавога да колан вога роскодсо, адзам: тавога роскодыс чинома 3-4% (быд шажт-выло кујим-ноль ур чинома). Уна товарад, ставыс, мыј мунома коперативјас-пыр, донтөммодомыс лоо 200 еурс шажт дон. Унжык товарлон доныс летчис.

Мыјда сомыс коперативјаслон.

Гом содомыс мед-бура вистало коперативјасыдлыг вынсо да быдмомсо. Виқодламо, мыјда сомыс волома коллом војасо да мыјда дни.

Октабр 1-од лун-кежло 1924 воын потребобшествојаслон аслас сомыс волома 210.800 шажт, 1925 воын сјж-жо лун-кежло—341.600 шажт, 1926 воын содома-нын 476.700 шажтоз. Сомыс соли барышјасон да шленјас пажјасон. Чукортом пажевож капиталыс быд шлен-выло воо таво 3 шажт 84 ур, коллом во волома 2 шажт 98 ур. Мед-омола пажјасо чукортома Абјачојса (3 шажт 7 ур) да Јемдинув рајжонјасын (3 шажт 11 ур). Мед-возын тајо ужас мундо Мылдинса рајжон (чукортома 5 шажт 35 ур быд шлен-выло). 90 потребоб-

шествоын пайыс 5 шайта, 5—ын-4 шайта да 33-ын—3 шайта. Тажо пай-
жассо-кө тырөз чукөртны, колө-на јешшө шленјасгаң воны гөмыс
8.405 шайт.

Уна-ө да кысжык нөбөсөмөсө.

Мед-војдөр Обсојузыг. 1923-24 воын сылыө нөбөсөмөсө 68 %
став нөбалөм төваргыс, 1925-26 воын—73,2%. Сөгга госуларство-
са вузасанінјасыө—22,3%, частней-вузасыгјасыг—4,5%.

Кушөм јөзөс бөрјөмөсө ужуөдны.

Потребобшествојасын став пыр ужалыгыс (постоянные) прав-
леннејасас—423 морт. На-пйыг комунист-партијаса шленјас—9,1%.
комсомольчјас—6,2%, сузчытөм (гөль) крестана—43%, шөркофде-
ма олыс крестана—57%, служашщејјас—5,8%, робочејјас—1,6%.

Коперативын ужалөм кад-герти (по стажу): өти воөз—39%,
өти вогаң кык воөз—22%, кыкгаң кујимсз—19,3% да вылөжык—
19,7%.

Нывбабајас ужалөны: правленнејасын—5 морт да ревізујтан
коміссіаын—6 морт.

ЛОТАЈТӨМЈАС ПОТРЕБИТЕЛСА КО- ПЕРАТСІЈАЫН.

Мед-өмөлыд коператсіјалөн—лотајтөм.

дырөн да јона мырөмөн бур јөз өтвылыг течасны аслыныс
коператив, пуктасны сетчө пайјас, лөгөдасны төргујтан уж, да се-
шөм інјассыд гугалөмыд јона-жө-нын оз ков. Обшествоса ембур
гугалыгыд—мед-лөк, мед-өмөль морт.

Советвласт быд-ногөн зілө бырөдны лотајтөмјастө. Сонын
друг-тај сіјө оз быр! Коло быдөдны, быд-ногөн тащөм өмөль вөгөм-
сө коператсіјалыө бырөдны, бурмөдны.

Мыј-вөсна лоөны лотајтөмјас.

Міјан комі-јөзыд, унаөн-на асланыс пемыдлун-вөснаыс, обще-
ствоса ужтө мед-ыжыд ужтујө оз-на пуктыны. Пуктөны-кө-өд воли,
јөз ембуртө оз гугавны. Бөрјасын прикадшкө фадөс. фадө дыр
оз нөрөвіт: ас гортас, мыј вермас, кыскас. Мыј лоас-
пө—ло, гашкө-пө ог сур, а сура-да, кутасны, мыј-пө менгым
богтан.

Гугавнытө, ферт, век верман. Көт кушөм учот куз-кіа морт-
ыдлы пукты, сылы помыс век-нын сурас. Со мыј-вөсна колө вывти јона
бөрјыгөмөн пуктавын ужалыгјастө коперативад.

Емөг коперативјасад сузчытөмјас і төргүтны кужтөм-понда. Некор-кө мортыд абу вески-дорө да төвар-дорө інмылөма, регыд, ферт, прөстүпитныд. Морттө обществоыд пуктас. Сіјө сөлөмгаң бозтгас уж-бердө,—віçодлан-да, мортыд оз сузғы. Јурсө гыжјалө секи мортыд: ме-пө ескө, зонјас, -ег гугав-да, оз-тај-пө со сузғы-а... Овлөны сещөм торјасыд.

Коперативыд—обществолөн ембурыс. Сені ужалыгјас-берпад гин да пель колө. Мед көт kodj коперативад, колө кадыг-кадө сіјөс учот-вылө бостлыны. Емөг ревизујтыг (відлалыг) комиссіјаяс, налы быд кујим төлыг-пйын щөктөны вөчны сещөм учотсө. Öти гугалөм-кө он аңы ас-каднас, мөдыг сені гугаласны-нын. Быд морт, мед-војдөрсө, ферт, агныд коператсіјаса шленјас быд-ногөн індалөј, вігтавлөј, көні да кыті абу шылыд коперативјасыд ужнуөдыгјаслөн.

Мыјда мијан лотајтөмјас?

Уңа. Зев уна. Кујим воөн коперативјасыг гугалөмаөс ңельамын көкјамыс сурс. Мыјда шленјас пажјассө сетлөмаөс—жынјыс-нын сетыг оз сузғы. Ферт, мыјкө-мында судөн да ас-вөляөн перөјма, сөмын еща. дас-дасвітөд јукөныс-кымын сөмын. Овлывлө—суд-ескө шуөма перыны-да, ңинөм дафөлыг бостнысө.

Воыг-воө гугалөмыс содө:

1923-24	воын	вөлөма	—11.366	шајт
1924-25	"	"	19.689	шајт
1925-26	"	"	18.915	шајт

Бөрја онас мед-уна лотајтөмыс (14.565 шајт) воө первојја вожынјас. Мөдөд вожынјас—апрельгаң октабрөç—гугалөм јона чіні (4.350 шајт).

Потребобшестволөн областувса сојуз чажтө: воçө-кежлө, бура-кө, ещажык лөоны лотајтөмјасыг. Быд-ногыс-нын вөлі горні леп-төма гугавлөм-јылыг; кыçи да мыј-вөсна сіјө лөб. Унжык копера-тивјасын өні емөг бур щөгтуөдыгјас, сесга прикадщікјасөс щөктө-ма ңе бөрјөмөн пуктыны, а корсны сіјө правленьнелы да јешшө залог сылыг бостны. Ревизујтыг комиссіјаяслы шуөма асөыс ужсө төдны да нуөдны. Најө омөпа ужалөм-віçөдөм-вөсна-кө лотајтөм лөб, агнысө судө сетны. Суд бара-жө лотајтөмјаснад јона мырөб, мед-первој фелөсө відлалө.

Көні вөлөмаөс лотајтөмјас.

Кујим воөн потребобшествојасыг став гугалөмыс лөб 49.971 шајт 42 ур дон. Мед-унаыс воө Кулөмдин рајјонө (10.439 шајт), мед-ещаыс—Сыктывдин карувса рајјонө (3.086 шајт).

45 потребобшествоын һөтї ез вöвны лотајтöмјасыс. Мукöдас: лотајтöмыс кујимыг-нын—8-ын; кыкыг—16-ын; первој—49-ын. Пер-јома лотајтыгјаслыг судöн 12.643 шайт.

Емöг јешшö гусалöмјас-ї иган-сајыг (хищения). Кујим воон сешöм гусалöмыс кајö 6.985 шайтöг.

Мöдыг-нын да унжыкыг лотајтöмјас вöліны потребительса ко-перативјасын со конї: Нобдїнын, Пöдфельнејын, Керöсын, Тройт-скејын (Вїгер вожын), Аныбын, Сфереваннејын, Кужбаын, Керчом-јаын, Немдїнын, Пожöгын, Ізвајылын, Савајагын, Ыбын (Сыктыв-вожын), Межадорын, Волгаын, Грїваын, Кожгортын, Кажимын, Пас-порубын, Лојмаын, Абјачојын, Јемдїнын, Ајкінаын, Турјаын, Јöв-кöжын (Удора), Палын.

Убыткаö воöмыс позö стракујтчыны.

Гусалöмыс коперативјаслы јона колö повны. Öнї позö убыт-каыг агтö стракујтны Гострахын. Стракујтчан-кö, сы-сертї со мыј позö вöчны. Шуам, товарыд лавкаын ем вїт сурс шайт дон. Се-тыг-öд ставсö оз-жö гусавны! Позö стракујтны сöмын вїтго шайт дон, лїбö сурс шайт дон. Во-гöгöрöн вїтго шайт донлыг лöд стра-кöвöј мынтыны кыч һоль шайт. Лотајтöмыд-кö лöд, вöчан акт, да сы-сертї Гострах мынтас тырöг гусалöм гöм донсö. Судїтчыны ко-ператсїјалы секї оз ковмы, Гострах ачыс сїјöс нуöдас. Прїкадщїктö, ферт, секї јешшö-нын бöрјöмöн лöд пуктыны да сы-јылыг öтї кывјö воны щöщ Гострахкöд.

Стракујтны позö вїдлыны. Вонад кыч һоль шайтыд абу ыжыд гöм, а убыткаыг агтö кутан.

Мед-бурыс лотајтöмјас бырöдöм ужын—јöз гїн-пель коператсї-јаын ужалыгјас-бердын да бура щöт вöчöм-нуöдöм.

Парма.

Бөрö колöм потребобшествојас.

Лопыдїнса потребобшество.

Ічöт вына. Товар дон-вылö содтöдјасыс (наложения) гырыöб. Товар ваја-лöм да вузаван рöскöдјасыс ыжыд. Товар да гöм лотајтöмаöг прїкадщїкыс да казначејыс шайт 500-гöгöр. Зев лöка сувтöдöма щöт-нуöдан ужсö.

Тройтска потребобшество.

Рöскöдјасыс гырыöб, вузавöмыс воöма убытка-вылö (89 шайт). Абу тырöг чукöртöма пайјассö дај öнї омöля чукöртö. Уна сеталöма товар ужöн (1688 шайт дон). Лöка щöтсö нуöдö.

Сузаыбса потребобшество.

Ичот вына, ыжыд рёскодјас, уна сетёма товар ужон (5761 шайт дон). Вузасынс лотајтёма товарсё 137 шайт дон.

Аныбса потребобшество.

Уна сеталёма товар ужон (1284 шайт дон). Омёла чукёртёма пайјассё шленјасыслыс (чукёртём пайевёј капиталыс ёти морт-вылө воё 2 шайт 15 ур), уна дон товарсё лотајтёмаёё (849 шайт дон), вузасёмён воёма убыткаё—66 шайт. Лёка сувтөдёма шцёт-нуёдан ужсё.

Ручса потребобшество.

Вывті уна сеталёма товарсё ужон (6267 шайт дон). Еща шленсё чукёртёма (46% став керка лыдсыс). Зев-на еща воё чукёртём пайевёј капиталыс ёти шлен-вылө (сёмын 2 шайт 7 ур. Пайыс ескё 5 шайта-да). Лотајтёмаёё ембурсё 456 шайт дон.

Ізвајывса потребобшество.

Мукөд потребобшествојас-серті јешцё-нын уна товарсё ужон разөдёма (25810 шайт дон). Сы-вөсна зев ёкыд сылы нөбасём, да ужјөз мынталём ужсё нудны.

Виқдинса потребобшество.

Гырыс содтөдјас (15,5%) товар јур-доныс-вылө, еща чукёртёма пайевёј-капиталсё (3 шайтөн шленыс, а колө 5 шайтөн).

Оквадса потребобшество.

Товар дон-вылас гырыс содтөмыс (16,5%). Абу тырөз чукёртёма пайјассё шленјасыслыс (чукёртөмыс шлен-јур-вылө воё 2 шайт да 42 ур—5 шайтыс), да ужсё заводітіс товар лотајтөмөн (первојја учот-дырјыс-і ез сузғы прикадщікыс 101 шайт дон).

Чернуъјеса потребобшество.

Гырыс товар-дон содтөдјасыс—18,5% товар јурдоныс-вылө, ыжыд вузасан рёскодјасыс (15,6% бергөдчөм-сертыс), јона уна ужон товар сеталёмаёё—3023 шайт дон. Оз бура нудны шцөтсё.

Пустөшса потребобшество.

Вывті еща јөзсё шленас чукёртёма (38,8% став керка-лыдсыс). Гырыс содтөдјасыс (13,7% товар јурдоныс-вылө).

Бі.

Міжан мөгјас.

Міжан комі өіктад важ олөм-пөвсас пыр-өтарө пырө вьльгама олөм. Пырө нөжјөнїк-ескө, дырөн, да топыда пукгө. Унаыг сїјө важ олөмыскөд сорлаглө, унаыг пөдлө. да сегга бөр-жө петө важ олөм веркөсас, збоја швїчкө-мунө сетї, ас-бөргыс пыр-өтарө кыскө унжык јөзөс. Луныг-лунө вьльгама олөм содө, сөвмө, луныг-лунө јөзыс чорыджыка кутчїгөны сетчө, кысгөны сылаң, мунөны ју-гыдлаң.

Јон отсөг вьльгама олөмлы, вермагны став важ лөкыскөд, се-төны комі ыланкывјас. Комі јөз ас комі ыланкывјаснасгажөдчөны, долыдмылөны, өтпырјө щөщ төдлөны—kodарө, кыңї-мыј колө мун-ны. Сөмын міжан өнїја, вьльгама олөмлаң чуксалан ыланкывјыс зев еща.

Револютсїја-бөрын комі поетјас гїжавльвлїсны револютсїја-ногса ыланкывјас. Гїжлїсны, нїндөм шуны, уна-коф. Сїјө ылан-кывјасыс пырїсны-нїн комі өіктад, јургөны сенї. Сөмын-өд еща-на, еща сїјө! Оз тырмы.

Өнї комі поетјас омөла тајө ужас (ыланкывјасас) бөгтгөны. Пөштї некөд өнї өз гїж комі ыланкывјастө. Колө артмөдны тајө ужтө, бөгтгөвыны чорыджыка. Комі өіктса олөмыд вїдчїсө ас-кыв-вылын ыланкывјас, сїјөс јона рафејтө.

Тајө здукын (тајө журнал №-ас) мї леңам вельуна частушкајас. Частушкајасыд-өд мед кокнїа, мукөд-ногса ыланкывјас-дорыг, пы-рөны јөз-пөвсад, мед-кокнї велөдны сїјөс ывынытө-ї. Мї танї огө кутө вїдлавыны леңан частушкајассө. Сөмын шуам—абу гөгөрбок

ставыс лучкі да шылыd, абу торја-ошкана. Абу-жө, ферт, і шы-
бытана, торја омөлтана. Став частушкаыс (өтi-кынзi) тани том ги-
жыяслөн, богтөыојаспөн-на.

Воғө-кежлө мијан мог, частушкајас-кынзi, „Ордымын“ леғав-
лывлыны щөщ мукөd-ногса комi ыланкывјас. Комi поетјаслы ко-
лө богтөывны збылысжык комi јөзлы ылан кыв сетан ужө.

Сегга ми тајө журнал №-ын-жө леған Һеуна јөз-пөвсыс чу-
көртөм ыланкывјас. Јөз-пөвсса ыланкывјастө-өd чукөртны јона
колө. Сы-пыр ми вермам төдмавны комi јөзлыс важ олөмсө, мовп-
сө олөм-јывгыс. Ферт, ми огө вермө леғны сещөм ыланкывјастө унаөс
(местаыс оз тырмы). Леғлывлыны сөмын кутам iчөтiкаөдн, мед-егкө
төдмөдны комi гижысјасөс јөз-пөвсыс богтөм ыланкывјаснас. Ко-
ми гижысјасыдлы-өd јона колө төдмагны јөз-пөвсса ылан-кывјас-
над, мед-буржыка вермасны гижны комi олөм-јывгыс.

Ми корам быр комi мортөс чукөртны јөз-пөвсса комi ылан-
кывјас, һөдөмјас, пөслөвичаяс да ыставны мијанлы „Ордымө“. Ферт
егкө, тајө ужыс мед јонасө инмө Комi-му-төдмалан-общест-
волы, да сы-понда Һинөм. Став чукөртөм ыланкывјасыс—өтi јөр-
төдө-өd воасын.

Комі частушкајас.

Комсомол-јылыг.

I.

Овлі кызі пемыд вöрын,
 Пујас-мозыс шатлалі.
 Комсомолö пырöм-бöрын
 Уна буртор тöдмалі.
 Војдöр ветлывлі вічкоö,
 Јенлы зіла кевмығлі.
 Öнi пырі комсомолö,
 Поп-гыж-улыг мездығі.
 Енöј сивітöј, мам-бағöј,
 Комсомолö пырöмығ.
 Ог ме віна ју-ні, мағкы,
 дугда лок-ног дурöмығ.
 Комсомолö гіжөм-бöрын
 Гағет куті суғöдны,—
 Мамлы-бағлы ужін бöрын
 Быд рыт понді лығфыны.
 Міјан сиктын комсомолјас
 Вылығ олөм дорығјас,
 Ставныс најö зев шаң зонјас,
 Ошкөны щöщ пöрығјас.
 Богтöј менö, комсомолјас,
 Аскөдныд щöщ ужавны.
 Пыркнiтi-нiн узанонјас,
 дөзмі проста шлонјавны.
 Регыд-регыд тулыс воас,
 Пулөн корјас вежöдас.

Комсомолөн Міша лоас:
 Выл-ног олөм лөгöдас.
 Комсомолеч гағет новлө,
 Сікттö јона јурдöдö,
 Öтөч-Ласеј јенлы кевмö
 Ад-вомö мед вегкалö.
 Ог мун, мамö, Гидöр-сајö
 Уна щöктö вöчны кур.
 Комсомолеч менö вајö,
 Оз ков пуны самöкур.
 Мыјығ-нө те, мамö повғин,—
 Быдлун сундуктö лышјан?
 Комсомолыд оз кор коғин,—
 Чувкі кепығ, куғчышјан.
 Оз-ков щöрағöм-нi, вурсöм,
 Оз-ков уна-сікас наң.
 Сöмын ісполкомын гіжөм,
 Гөгöр сөгга лоас шаң.
 Мамö менö војдöр відліс.
 Комсомолö пырöмығ.
 Öнi ошкыны бөр кутіс
 Омöльтор кор бырöді.
 Сiа комі комсомоллы
 Бура овны, ужавны,
 Вылығ олөм зіла дорны,
 Важлығ локсö пузлавны!

Сiмаков.

II.

Ворс те, ворс, менам талланка,
 Сыланкывјас гудöквас.
 Бергöдчыв, те, комсомолка,
 Бергöдчыв, менö окас.
 Öнi лөгыда мi олам.
 Кызі вöлі щöктöны.
 Шуда олөм бура дорам
 Лөңiн щöктöмјас-сертi.

Менам сөлөм јона четчö:
 Мусуккөд ме торјöдчi.
 Вічкоын-пö вај венчајтчам,—
 „Ог ме!“ —сетчö кыввiзi.
 Те ен шоггы, мамöј менам,
 Корасныд некод оз лок.
 Тајö арнас ме-öд муна
 Велöдчыны рабфако.

С. Шевельев.

Гельсоветјас бөрјігөн.

Локтө пөра, локтө пөра
Гельсоветјас бөрјыны,
Ог төд, ог төд кодөс сетчө
Кутамөј ми індыны.

✧ Кулакөс да важ купечөс
Нинөм-вылө ог лезө,
Буржык—бөрјам партіјечөс
✧ Либө комсомольчөс.

Тырмас-нин куш мужікјаслы
Гельсоветын пыр овны.
Бөрјам сетчө делегатка-с
Став бабаыс өтвылыг.

Ізјур-Іван.

Віңму-уңалөм-јылыс.

Горыс мортлы муыс муса,
Муыс вайө сылы һаһ.
Он-кө еновт асгыд мутө,
Ставыс лоас секи шаһ!

Кор ме омөль гөрјөн гөри,
Олөм вөлі менам зуг.
Өні гугмышти ме еша—
Вајі карыс ми́ча плуг!

Мусө гөрө, зыла вөрө
Комсомольч Варук-пі.
—Коркө, — шуө, — коми муө
Трактор сузөдлам-на ми!

Мітреј көјдыссө ез весав.
Јакө весавтөг ез көз.
Течіс Јакө кујім сорөм,
Мітреј өтіксө ез теч.

„Јен-кө сетас, һаһыд лоас“!—
Шуө меным пөрыс фөд.
дугды, фөдө, он-кө ужав,
Јенмыд һинөмтор оз сет!

Гөрөм-көзөм-јылыс һига
Меным сузөдіс өөлкор.
Віңму уңалигад, зонјас,
Көлө төдны унатор.

Он-кө көзнав муса һывтө,
Муса һылыд оз ло шаһ.
Он-кө һөбзөд асгыд мутө,
Он-і аңдыв сетыс һаһ.

Вајо таво мијан сиктын
 Бочам отув коқанін.
 Отув ужалам-ко бура,
 Њаңыз, мајбырөј, оз чін!

Њолон вартім өти рыныш,
 Лунтыр мырсім сынсаф.
 „Вартан машина-тај колө!“—
 Гөгөрвоис Павел-фад.

Страдна-шөрын Вагө висө,
 Ружто, виэвилө оз мун.
 Мыј-нө лоі текөд, Вагө?
 „Ыщкі гөрбушон кык лун!“

Отчыл адзис өти немеч,
 Кызі ыщкө комі морт,
 Рочөн маѣкыштіс дај шуис:
 „Тақі косіт өфін чорт!“

Бокөвеј нажетка-јылыс.

Шоныдінө қозғог чуқор
 Арын лебө, бытто гез.
 Комі-војтыр луғгө-мунө
 Комбинатлы вөчны пес.

Королөј, піјан, көні мијан
 Лечыл піла, лечыл чер?
 Мунам сортовка мі леғны,
 Кутам кыскавны мі кер.

Көт-і сөкыл завод-чурка,
 Ез-на повчыв мијан сој.
 Көт-і керјыл самтөм ыжыл,
 Ез-на ужалыгөс сој.

Берег-дорті утка кывтө,
 Ачыс чатөртөма јур.
 Тувсовлунө Ежва-куға
 Шуғгө увлаң мијан пур.

Ег ме керјө ескө медаө.
 Батөс њаңтөг кольны жал.
 Ег ме пурјөн ескө кывтлы,
 Корө Настук міча шаль.

Вьлногса олөм-жылыс.

Шондi кaжö, жöзлы вaжö
 Жугыдлун да жугыдгаж.
 Овны вьлногөн мi кутам,
 Öнi кадыс абу вaж.

Муса батö, муса мамö,
 Ог ме пемыд мортөн ов:
 Муна велöдчыны карö,
 Сетчö лебзö менам лов.

Матрен-тöтка вaжөн шулис:
 Мем-пö грамота оз ков!
 Таво шыпас-яс-нын төдö,
 Вермö гижны асгыс ов.

Шоныд-гожөм-бöрын арын
 Усö муяс-вылö пуж.
 Менам сөлөм шогөн тырö,
 Мысла лысфысны ог куж.

Кодлөн тащөм мiча керка?
 Тажö мiжан вьл нардом.
 Регыд сiжö, муса вокяс,
 Вöчас пемыдыслы пом!

Менö мамö жона видö,
 Мысла вичкөö ог мун,
 Мысла, клубжö, комсомолö
 Ветла-котрала быдлун.

Степан-Васö со-мыж шуö:
 „Ем-пö бабаыдлы нөр!“
 Менам гöтыр—фельгатка,
 Сыкөд нинөмтор он кер!

Енö корö менö, нывяс,
 Ог ме ворсанинö мун:
 фельгаткаяслөн талун
 Клубжö-чукöртчылан-лун.

Кöсiс енка моңос нöйтны.
 Ез-тај повзы сылөн моң;
 „Мiжан права öнi сткод,
 Аслад рожа оз ло зон!“

Талун гижөим муса нывкөд.
 Гижан-ужыс абу куз.
 Сегга спектак-вылö муним.
 Вичко думвылö ез ус.

Парта вина көсји јуны,
 Сөгәә шуі аслым: Ог!
 Нҕига та-вылө ме нөба,
 Нҕига палөдыштас шог.

Вөјдөр гымыштас-кө кымөр:
 Со-пө лөгасөма јен.
 Öнi быдөн теныд шуас:
 Електрiчество-пө сен.

Јенлы јурбiтөмөн јона
 Корсө пөчө аслыс рај.
 Кывзы, пөчө, кулөм-бөрад
 Гугыд рајад он-нын кај.

Аттө сiвө, Спiра-Прокө¹⁾
 Кушөм лоi öнi гуг:
 Оз-i дугдыв, мыјкө гiжө,
 Вегiг вөјјассө оз уз.

Јуе.

СТАВЫСЛЫ.

Кывзөј ставөн, том i пөрыс,
 Кута тани гывны кор,
 Ме көт том, да абу сөрыс,
 Была пыр ме вескыдтор.

Челадлы:

Челад гажажыка олөј,
 Овны тiјанлы зев дыр.
 Асгыд том олөмтө дорөј,
 Быдөн пионерө пыр.

Зонјаслы:

Том-јөз гудөкнаныд ворслөј.
 Сөмын төдө комсомол.
 Ставөн велөдчыны бостлөј,
 дышөн овны оз-өд ков.

Нывјаслы:

Ок, тi нывјас, мiча нывјас,
 Öнi олөм тiјан том,

¹⁾ Спiра-Прокө—Көрткерөсыг том морт. Комсомольч. Вөзмөстчыг гелкор,
 Комi гiжыг, сөрт, бөгөгыг-на.

Сылö комі сыланкывјас,
Частö відлавлö нардом.

Мужікјаслы:

Кывзöј тöлкөн вöјтыр комі,
Öнi олöмыд-öд вьл,
„Ператівö“ дз кресткомö
Ödjö пырö ставөн збыл.

Комі-аңлы.

Міјан комі аңыд пемыд.
Уна тöдлö сijö шог.
Лöв важ-моз сöкыд теныд,
Он-кö овны кут вьл-ног.

— — —
Мыј ті кывлід öнi менöым,
Мед-нын һекор зік оз вун,
Оз-нын та-јылыг ло венсöм
Асыв-бöрын воас лун.

Гіз-Паш.

„ОРДЫМЛЫ“.

Ог-нын вөрө пов вошөмыс,
Сук пармаад он-нын-суј.
Өні „Ордым“ піскөдөма
Парма-пөвсө вескыд туж.

Федөлөн-көт өнјас пөрыс,
Век-на көсјө віқөдны.
Быдлун көсјө Сыктывкарыс
„Ордым“-журнал суқөдны.

G. I. H.

Комі муын өні пыр
Југыдлаң мі кыггам.
Лыффысан керкајасө
Сугмөдчыны волам.
Комі журнал „Ордым“ мем
Medға муса-дона.
Сіјөс өні быдөн мі
Рафејтам зев јона.
Југыдінсө, гажансө

„Ордымыд“-өд востө.
Омөль олөм сіјө вјјө,
Бырөдө да костө.
Журнал „Ордым“, вокөј,
суқөд,
Лыффы сіјөс јона.
Комі мортлы комі журнал,
Роч журналыс дона.

Спіра-Прокө.

Јөз-пөвсыс бостөм сыланкывјас. Шондібанөј').

Шондібанөј олөмөј,
Том олөмөј, том гажөј,
Том олөмөј, том гажөј,
Том пөра колалөмөј.
Том пөра колалөмөј,
Кытчө сіјө колөма.
Кытчө сіјө колөма,
Шор-пос-вылө колөма.
Шор-пос-вылө колөма-да,
Кодјаслөн-жө колөма.
Кодјаслөн-жө колөма-да,
Том нывјаслөн колөма.
Том нывјаслөн колөма-да,
Јешшө-нө-кө кодјаслөн.

Јешшө-нө-кө кодјаслөн-да,
Том зонјаслөн колөма,
Том зонјаслөн колөма-да,
Жужыд-өд кыркөщыс-дај.
Жужыд-өд кыркөщыс-дај,
Визув-пө-өд ваыс-дај.
Визув-пө-өд ваыс-дај,
Ва визувнас кывтөма.
Ва визувнас кывтөма,
Коді сіјө кывтөма.
Коді сіјө кывтөма-да,
Менам другөј кывтөма.
Менам другөј кывтөма-да,
Кытчө сіјө кывтөма.

1) Та-негөн „шондібантө“ былөны Сыктыв вожса Ыбын. Гіжіс да ыстіс мјанлы сетчөс јорт Муравјов А. I.

Кытчө сiјө кывтөма-да,
 Кардорас-жө кывтөма.
 Кардорас-жө кывтөма-да,
 Пурјөн сiјө кывтөма.
 Пурјөн сiјө кывтөма-да,
 Вој-море-кө куҗаыс.
 Вој-море-кө куҗаыс-да,
 Мыла сiјө кывтөма.
 Мыла сiјө кывтөма-да,
 Часiла, машинала.
 Часiла, машинала-да,
 Брукiла, колошiла.
 Брукiла, колошiла-да,
 Кык рад кiҗа ворсанла.
 Кык рад кiҗа ворсанла-да,
 Гөҗнычсө-нө мыј вайө.
 Гөҗнычсө-нө мыј вайө-да,
 Шөлкөвей-кө чышјансө.
 Шөлкөвей чышјан вайө-да,

† Јешшө-нө-кө мыј вайө.
 Јешшө-нө-кө мыј вайө-да,
 Кык морта камперт ¹⁾ вайө.
 Кык морта камперт вайө-да,
 Кодкөд-жө ми совамөј.
 Кодкөд-жө ми совамөј-да,
 Мусукөјкөд совамөј.
 Мусукөјкөд совамөј-да,
 Коржө-г мијө адзығлам.
 Коржө-г мијө адзығлам-да,
 Секи мијө кутчiғлам.
 Секи мијө кутчiғлам-да,
 Кујим крестөн окагам.
 Кујим крестөн окагам-да,
 Вылгорт вөлөк—куҗ вөлөк.
 Вылгорт вөлөк—куҗ вөлөк-да,
 Ставыс сетчө сојсөма.
 Ставыс сетчө сојсөма-да,
 † Ставыс сетчө јусөма.

Частушкајас.

Каң пукалө өшiн-вылын,
 Бөжыс сылөн жеңыдiк.
 Менам шогыс сөлөм-вылын.
 Новлөдлыны ог вермы.

Кыҗ ме төди ваыс жужыд,
 Ме сенi иг купајтчы.
 Кыҗ ме төди милөј лок,
 Ме сiјө иг лубiтлы.

Пуксы, милөј, ме воҗө-да,
 Виҗөдлы те ме-вылө.
 Ставыс журыс менам воши,
 Ставыс тајө те-ради.

Мијан Ежва абу жужыд
 Ме сартасөн мерајта.
 Менам милөј абу ылын,
 Ме рытпомнас пышјывла.

* * *
 Ва-вылын ыжыд јөрдан-да,
 Гулујас купајтчөны.
 Таво мијан буржык зонјас,
 Ставныс призывајтчөны.

Мыла ме тенө адзи-да,
 Лубiгнысө ме кутi.
 Сөлөмвылө те воин-да.
 Јансөдчыны ог вермы.

Гөра-бокын пон увтө-да
 сөрт, сiјө-да ур адзө.
 Вөлөст-вылын зон ветлө-да,
 сөрт, сiјө-да ныв корөб.

Гөра-бокын пон оз увт,
 сөрт-нын, көнкө, ур сурi.
 Вөлөст-вылын зон оз ветлы,
 сөрт-нын, көнкө, ныв сурi²⁾.

¹⁾ Камперт—Конфеты.

²⁾ Сылөны Палын (Јемдiн у.). Виотавлөма Он-Степ-Тiкөнлы Размыслова.

* * *

Сарај-дорын уна тѳс,
Кірпічыг сѳкыд абу.
Слѳбѳдаын уна зон,
Мілѳј-вылѳ зон абу.

Ѳшің-улам пу выјім,
Петала да керала.
Ѳшің-дорам зон выјім,
Пырала да окала.

Лѳсыд, лѳсыд Мозын-ва,
Кѳзыд-ѳд купајтчыны.
Лѳсыд, лѳсыд мілѳј друг,
Труднѳ-ѳд јансѳбдчыны.

Нывјас ваѳ ін келѳ,
Ылѳ-ѳд кылаланныд.
Чужѳј зонмѳс ін лубітѳ,
Ылѳ-ѳд нымаланныд.

Мамѳ сет, мамѳ сет,
Уна ін сорныт.
дѳмыс¹⁾ кѳѳ-ѳд мѳк²⁾
Мілѳј-ѳд муса.

Лѳсыд черітѳ кыјны,
Kodі берѳгѳ локтѳ.
Лѳсыд мілѳј лубітны,
Kodі правду сорнытѳ.

Ѳшің-улын гу выјім,
Ме сартасѳн мерајті.
Ас сіктын мілѳј выјім,
Кыѳ шагыг ылын абу.

Міјан Мозын абу жуҗыд,
Ме сартасѳн мерајті.
Менам мілѳј абу ылын,
Кѳмтѳм кокѳн пышјавлі.

Нывјас вѳрѳ ін кајѳ,
Номјас-ѳд кокаласны.
Нывјас вѳлѳстѳ ін петѳ,
Зонјас-ѳд шыграласны.

Ыщкігі да ыщкігі,
Пѳлат-вылѳ лебѳдчі.
Чайті-кѳ ме мілѳјѳс,
Вѳлѳма-да, пыѳ мешѳк.

Мамѳ менѳ ругајтіс:
Кытчѳ чуңкыщтѳ воштін?
Ме вѳгталі сундукыг,—
Менам вѳлі зон-ордын,

Менѳ мамѳ ругајтіс,
Кытчѳ платоктѳ воштін?
Ме вѳгталі җаҗ-дорыг,—
Менам вѳлі зон-ѳптын.

Менѳ мамѳ ругајтіс,
Кытчѳ часытѳ воштін
Ме вѳгталі јенкоіс³⁾,
Менам вѳлі зон сѳенын.

Мілѳј ју, мілѳј ју,
Устѳҗыд те ін ју.
Устѳҗыд-кѳ те јуан,
Ме те сајад ог мун.

Гѳра-дорын пельса выјім,
Зонјас кокјас мыгкѳны.
Сеті нывјас мунѳны,
Сіјѳ васѳ јуѳны.

Кола, Кола, окагам,
Kodісга мі полам,
Папѳ менам салдатын
Мамѳ менам уѳѳ.

Вокѳ рѳбіт, вокѳ рѳбіт,—
Ме-вылѳ ін нафејтчы.
Тенад чельад дај баба,
Менам чужѳј сторона.

Тайѳ сетѳр колѳ вотны,—
Сѳд кісмѳмѳј сетѳрѳј.
Тайѳ зон колѳ лубітны,—
Сѳд сінкыма зонјасѳј.

¹⁾ Керкаыс.

²⁾ Омѳлік.

³⁾ Јенҗажыг.

Тажō өміз колō вотны,—
Гөрд кігмөмөј өмізөј.
Тажō зон колō лубісны,
Алөј віра зонјасөј.

Göd jubкајас зев жеңыдөг,
Јежыдыг-өд он сотты.
Зон-кө нылос оз кутлы,
Асгаңыд-өд он кутчиг.

Менам вөлі гребјонка,
Пожјазігөн вөјі.

Менам вөлі өтi мiлөј,
Вojна-вылө уғi.

Мөдла-пөлын ыжыд мыр
Быд мунысөс ыжгөдлө.
Слөбөдаын өтi ныв
Став нывјассө лөгөдө.

Мынө гармоңыс оз ворс,
Алi гөлөсыс абу.
Мынө мiлөј, оз сорңыт,
Алi вөмаыс абу.

* * *

Менам вөлі жежыд шал,
Шөвк тугја, зарңи дора,
Менам вөлі мiлөј друг,
Веж кудрiа јурөiа.

Ветламө-жө, ветламө,
Исток-шорө чај-вала.
Ог-лы, ог-лы адзылөј,
Ваңиздiнса зонјасөс.

Ңеужелi кызпу абу,
Лоө ловпу керавны.
Ңеужелi зонмыс абу,
Лоө дөвеч лубiтны.

Кыздуыс-тај вөлөма,
Ловпу тај керасөма.
Зонмыс-пө тај вөлөма,
дөвечөс лубiтчөма.

Черi косөд оз ветлөдлы,
Ватөг оз вермы овны.
Зонмыс нывсө так оз лубiт,
Сытөг оз вермы овны.

Јемва-вожын уна черi,
Кебөсыс уна абу.
Јемва-вожын уна зонјас,
Ыбсаыс мiча абу.

Гөлөмшөрын чорыд гөрөд,
Ңекор оз-өд-i раңгыв:
Мөд керкаын менам жөңик,
Ңекор оз-өд-i вайлыв.

Јемва ју-куза-кө кывта,
Шогыс менам бырлывлас.
Мiлөј дортi-кө ме муна,
Сiнва менам петлывлас.

Керка-бердын кызпу быдмө,
Гөрд чветыг-на мiчажык.
Мөдла-пөлын мiлөј олө,
Быд зонмыг-на мiчажык.

Шондi петө, шондi петө,
Ог төд, петас алi оз.
Мiлөј локтө, мiлөј локтө,
Ог төд, ваяс алi оз¹⁾.

¹⁾ Частушкајассө чукөртөма Јерөдiннын (Јемдiн у.), нывјас-пөвсыс Шукто-мов П. I.

* * *

Ылын, ылын гымшы кылө,
Симбөд кымөр лептыөб.
Менам мусук мунас ылө,
дыр-өд лоас видчигны.

Мижан сиктным зев-на пемыд,
Көсјө өні југдыны.
Менам милөјөј оз рафејт,
Керны нинөм он вермы.

Вылын гулу лебалө,
Борднас сынбөд өвтө.
Мича нылөс зон рафејтө,
Быдвој ыккөд ветлө.

Менам јур-вылын төлалө.
Алөј кашимөр чышјан.
Мусукөј менам гажтөмчө
Ылын, ылын, јөз-муын.

Менам мусуклөн куз вөныс;
Сөмын корөс чегјавны.
Менө горт-динөз кольбөдис,
Ез куз өтчөд окавны.

Пелыгөј, быдмы, быдмы-да,
Быдмы-да, ен шатајтчы.
Милөјөј, лубит, лубит-да,
Лубит-да ен кратајтчы.

Ме велалі купајтчыны,
Ізјасөн шыбласлыны.
Ме велалі лубитчыны,
Синјасөн мигајтчыны.

Ме-кө төді—ваыс жужды,
Ег ме сені купајтчы.
Ме-кө төді—зонмыс дурак,
Ег ме сјіө лубитлы.

Мижан шорјас абу жужды,—
Сартасөн мерајтла.
Менам мусук абу ылын,
Рытгорув петавла.

Мижан вөлөгт—гажа сикт,
Мыјөн вөлі мичмөма.
Кызјасөн да, козјасөн,
Томыник-да зонјасөн.

Став чышјансө-нин ме новлі,
Өтик шал-нын колөма.
Став зонјассө-нын рафејтлі,
Шогмытөмјас колөма-ө.

Јежды партук жеңыфк,
Сіјөс он-нын сөдты.
Менө мусукөј оз рафејт,
Сіјөс он-нын щөкты.

Тырмас милөј лөгавны,
Тырмас пар нужјөдлыны.
Кад-нын-өд бөр бурагны,
Өтиклаын гулајтны¹⁾.

* * *

Менам вөліс алөј чвет-да,
Өгін-вылтөг оз чветіт.
Менам вөліс милөј друг-да,
Өгін-увтөг оз прөјфит.

Мижан јагын уна пујас,
Сөмын пелыг-пу абу.
Мижан грездын уна зонјас,
Сөмын милөјөј абу.

Менам вөлі лөз лента-да,
Вөји-өд море-шөрө.
дыр лубитны ез шедлы да,
Сөмын-жө-нын шог-вылө²⁾.

¹⁾ Чукөртөма Мординын, Кулөмдин ујездын, С. Ш.

²⁾ Чукөртөма Межадорыо. Ыстис мјанлы Конан-Өлөксан.

Гөд-вөр-шөрүн вөв гөрдле¹⁾...

Гөд-вөр-шөрүн вөв гөрдле,
 Вөв гөрдле.
 Вөв-вылас-пө зон бөрде,
 Зон бөрде.
 Зонмөј, зонмөј, мыј бөрдан,
 Мыј бөрдан?
 Ајид-мамид Час-улін,
 Час-улін,
 Чојид-вокид рок пуе,
 Рок пуе,
 Кеңа-веңа выј сывде,
 Выј сывде.
 Коди бара крукіштас,
 Крукіштас?
 Җерен-Өльө крукіштас,
 Крукіштас,
 Коди бара чуніштас,
 Чуніштас?
 Матрен-төтка чуніштас,
 Чуніштас.

Ылын-ылын щын щынале.

Ылын-ылын щын щынале,
 Матін-матін дуб дубале.
 дуб-улас-пө һоль кер,
 Һоль кер-улас һоль кор,
 Һоль кор-улас һоль туг.
 Өти туг-пө Вагка,
 Мөд туг-пө Сопронович
 Кожмөд туг-пө Матрен,
 Һольөд туг-пө Җереңевна.

Луг-шөрүн том ныв сулалө²⁾...

Луг-шөрүн том ныв сулалө,
 Круг-гөгөрыс лок татара бергалө.
 Виқөдлас-кө-і, бағыс локтө.

1) Тајо кык ыланкывсө ылөны Вісер-вожын. Сывсөны гажаа-коф. Гіжіс да ыстіс міжанлы Гріша-Іван,—Суғанбыс.

2) Мед-бөрја ыланкывјассө гіжалөма А. З. Кулөмдін да Сыктыв уездыв-са сиктјасыс, 1900-1905 војасын.

Батӱй-пӱ, батӱй, вешты менӱ, вешты.
 Нылӱй-пӱ, нылӱй, мыӱӱн-нӱ вешта?
 Батӱй-пӱ, батӱй, мед бур сӱӱсзаводнад.
 Нылӱй-пӱ, нылӱй, сы-дон он сулав.

Луг-шӱрын том ныв сулалӱ,
 Круг-гӱгӱрыс лок татара бергалӱ,
 Вӱӱӱдлас-кӱ-ӱ, мамыс локтӱ.

Мамӱй-пӱ, мамӱй, вешты менӱ, вешты.—
 Нылӱй-пӱ, нылӱй, мыӱӱн-нӱ вешта?
 Мамӱй-пӱ, мамӱй, мед бур сборникнад.
 Нылӱй-пӱ, нылӱй, сы-дон он сулав.

Луг-шӱрын том ныв сулалӱ,
 Круг-гӱгӱрыс лок татара бергалӱ.
 Вӱӱӱдлас-кӱ, вокыс локтӱ.

Вокӱй-пӱ, вокӱй, вешты менӱ, вешты.—
 Чӱӱӱй-пӱ, чӱӱӱй, мыӱӱн-нӱ вешта?
 Вокӱй-пӱ, вокӱй, мед-бур шапканад.
 Чӱӱӱй-пӱ, чӱӱӱй, сы-дон он сулав.

Луг-шӱрын том ныв сулалӱ,
 Круг-гӱгӱрыс лок татара бергалӱ,
 Вӱӱӱдлас-кӱ, чӱӱӱс локтӱ.

Чӱӱӱй-пӱ, чӱӱӱй, вештытӱ, вешты.—
 Чӱӱӱй-пӱ, чӱӱӱй, мыӱӱн-нӱ вешта?
 Чӱӱӱй-пӱ, чӱӱӱй, мед-бур сарапаннад.
 Чӱӱӱй-пӱ, чӱӱӱй, сы-дон он сулав.

Луг-шӱрын том ныв сулалӱ,
 Круг-гӱгӱрыс лок татара бергалӱ.
 Вӱӱӱдлас-кӱ-ӱ, другыс локтӱ.

другӱй-пӱ, другӱй, вешты менӱ вешты.
 Пӱдругаӱ, пӱдругаӱй, мыӱӱн-нӱ вешта?
 другӱй-пӱ, другӱй, мы вылысад ем.
 Сӱӱӱ шпурк-шпарк пӱртчас паскӱмсӱ
 да ӱ вештас.

Тулыс воӱс, гажа лунјас.

Тулыс воӱс, гажа лунјас,
 Гулајтӱ ме ӱтчыл сек.
 Пӱтка-ӱвејас гулајтӱсны,
 Гажӱдчӱ ме накӱд щӱщ.
 Гулајтӱ ме берег-дорӱд,
 Берег-дорыс зев гажа.
 Берег-дорыс старӱк кујлӱ,
 Зев-ӱд сӱӱӱ жеб ӱ ӱор.

Нопјас сълөн өтi һаңтор,
 Кодкө бур-морт сетөма.
 Сijö старик јона бөрдзic.
 Мыла старик сiқи бөрдан?
 Кықи ме бур морт ог бөрд—
 Менам пиөј томөн кули.
 Керка-тыр челаф колi.
 Ачым пөрыс, челаф поснi...
 Ужавны ме зик гојтом...

Комын аргаң колiн-да...

Бур мамөј-пө, бур мамөј,
 Комын-аргаң колiн-да.
 Кальлан кути куритны,
 Вiна кути ме јуны,
 Нывјас-бөрсә вөтлыгны.
 Нывјас менө оз сибөдны.
 Гортын овны—һаң абу,
 Муө пырны—роф абу,
 Кудјө пыра—пота,
 Јашцикө пыра—ог бертчы.
 Ваө пыран—пөдан,
 Вөрө кајан—вошан,
 Пуө пыран—лолө гојас.

* * *

Мөскуаын ныв һималө,
 Аннушкаөн шуоны.
 сасквajt арөсө воис,
 Гуланка-вылө петис.
 другсө корис гөвтитны.
 Чај-сакарөн јукталис,
 Пренiк-көлачөн вердiс,
 другсө салдатө ыстис.
 Мамыс-бағыс-дiнө мунис:
 „Матушкаөј, матушкаөј,
 Леҗлы менө гулајтны“.
 —„Ветлы, ветлы, сiҗаткаөј,
 Ме те-каднас ветлөдлi“.
 Сөкөл-тiтса-моз лебзic,

Өмиз пос-вылө воис.
 Өмиз пос-вылын гулајтис,
 Веж садөкјас вiдлалис,
 Өмиз-кустјас кусталис,
 другыс дорө-i мунис.
 другыс паныд-i петі,
 Лөз муңферыс вылысас,
 Гөд шыпаыс бок-вылас.
 Алөј лента јурвылас,
 Прөзументыс сој-вылас,
 Табак кальланыс вомас.
 Косшөрөдыс кватитис,
 Комлатаас катөдiс,
 Чорыда-жө окалис...

Збој Марја.

Томыгаң Марјаос верөссајө гетисны. Муртса дасквајт арөс тырі, вокјас мырдөн гетöны.

— Марја, мун верөссајө. Педөр-Јогор—морт јон. Олө озыра. Мед јуө-кө.

Марјалөн бағ-ни мам абу. Зев-на верөссајө мунөм оз кажитчы. Сöмын-на пондiс гажөдчыны, војпукны петавлыны да том зонјас-өс радејтны,—друг колө верөссајө мунны, жуыг мужик-сајө.

— Марја он-кө верөссајад мун, сегга гортгыд вөтлам,—шуө ыжыд вок.

— Пöрыгөз мыј пондан овны. Нывјурнад сегга ендан—јөвгө һевеска.

Бығ лоі Марјалы мунны. Педөр-Јогорөс дажжө оз радејт. Радејттөм мортыдкөд сөкыд і овны.

Јогор јуө да јуө. Омөла палавлө. Сағбыртөзыс јуас, да век тышкагө. Коди веккалө, сiјөс і нөјтө. Мед-јонаыс пыр Марјалы гурө. Рытнас гортас локтас да Марјаос видө. Сегга мыкө-кө Марја воча кыв шуас, тышкасны пондас. Јургиас шашаритчас да жоҗ-куҗтаыс кыскалө. Мыј кi-улас гурө, сiјөн і кучкө.

Јона Марјалы лоі бөрдлыны. Уна-і гiнва кiстлiс. Мунас гортө да вокјаслы норасө. Вокјас сöмын сералöны.

— Бура-кө олан, һекод оз нөјт.

— Сы-вылө-і мужик, бабаос нөјтны да велөдны—шуөны мужикјас.

Јона Марјалы оз кажитчы. Јона көсјылас мужиккөд воҗсагны да выныс оз суҗы. Бығ лоө терпитны. Воштыгны һекытчө.

Прағник-кежлө сiктјасын уна вiна вөчласны. Вiна вөчны век Марјаос щөктöны.

— Те, Марја, нылыд том, дышөдчыны оз ков. Выл iчмонлы колө јона уҗавны, —шуө ајка.

Марја ужалө јона. Быдтөртө керас. Вiнатө прағник-кежлад кутас вөчны-да, мужикыс ставсө вочасөн прағникөдыс јуас. Сегга прағник-дырјi гортас вaјас уна мужикјасөс да бабалыг вiна корө. Марја вiсталө—абу, да мужик оз ескы. Јөз-дырјi богтас да кутас һинөмыг јандыстөг нөјтны. Мукөд мужикјас сöмын сералöны.

— Ој, скуп те, Марја, вөлөмыд... Мужиклыг он кывзы. Сула-вiнатө прағник-куҗаыд гетан-жө-өд!..

— Кытыг-нө ме богта, вөчигас ставсө јуисны-да. Паскыд горш-јасыс һөтчыд оз тырлыны-да.

— Сј, збој тенад баба... Јар. Кущөма нөјтiн да вегiг өтi сулатө ез гет—шуасöны мукөд мужикјас Јогор-воҗын. Вiна абутөм һекод оз чајт.

— Фавөлөс кркө соја—мыј ебөсыг горзө Јогор.

Марја верөссая мунтөз, уна быд-гикас платё вөчлис да быд-сөн мужик-ордө вајис. Јогор наҙоникөн пыр гугавлө вочасөн да вина-вылө новлө.

Марја гугагөмтө кағалис да јона зев дөзмис, сөветө мунис да ставсө виставлис. Исполкомса јуралыс сөмын герөктис. Нинөмтор ез шу. Марјалы зев ез кажитчы. Комсомолетсјас пыр шуоны: мужик да баба-пө өткофөс. Некод-пө бабаөс вөрөдны оз лыгт. Исполкомө локтис-да, весиг горнитны некод оз көсјы. Јона Марја скөрмис. Некодыс ез повчы, да комсомолетсјас-дорө мунис, том-јөз-чукөрө.

Том војтырјас варовөс да шаңөс. Быдөнкөд горнитөны, сылөны, гажөдчөны гаж-пырыс ужалөны. Марјакөд дыр өбрөитисны. Унатор висталисны. Уна буртор Марја кывлис. Гортө мунис да мужикыслы і шуө:

— Он лыгт менө вөрөдны, сүдө сета.

Мужик первојсө ез көсјы кывзыны. Кодғас-да, пыр-і шеныштас. Сөмын-на мужик пондас шеныштөны, Марја сувтас воча жождө да зымнитас кокнас. Кыкыс пондылис мужикыс гортгыс вөтлыны-да, Марја оз мун, шуө: вај шөриөн овмөстө жукам, дај муна. Лыбө выль керка вөч, дај секи-і јуксам.

Дыр Марја мужиклыс кывзис. Дыр ез көсјы мунны, сөгса дөзмис-да, быт лоі пышјыны. Мужик век јуан-иныс оз дугды, овмөссө лотајтө. Мыкө-кө Марја кутас шуавны, пыр тышкасны көсјө. Ајкаыс пыр ропкө, видчө, щөктө мужиклыс кывзыны, ачыс нинөм оз ужав. Ҷикөз Марјаөс воштыны кутисны.

Марја бөгтис асгыс көлујсө да школаө мунис, стөрөжікаавны медагис. Вокјас-ескө оз вөлі щөктыны-да, Марја налыс ез кывзы.

— Мыј-нө ме кута јуыс, мустөм мужик-дорын сөгмыны, медбур том-пөрасө кољавны. Буржык өтнамөн асгым немөс ола, ежажык көт мајитча.

Јогора јона зев скөрмис. Ыжыд беф бөгтис да школаө мөдөдчис. Јурсидыс кыскыны бөр көсјө бабасө гортас. Јона-і скөрыс мурзө:

— Кущөм сижө, есижө мағ... беглүјтны лыстө, пышјавны...

Марја быдөнкөд горнитө өтмоза. Кывтө шуас да теф бытө-і ем. Јогорыд локтис-да, сижөс Марја зев бура леҶис, быдсөн нумуні.

— О, Јогора локтөма!.. Мыј-нин, кущөма-нин олан да вылан? Јогора весиг оз шыағ, бефсө лептис да кучкыны-і көсјө.

Марја сөмын герөктис:

— Јогора, тајө абу тенад горт. Локтин-кө, ов бура, а он-кө бурасө овныс куж, мун татыс бөр.

Јогор шөјө-пөјө воші. Мыкө көсјис шуны-да, кывјыс ез артымы. Кинас шеныштит да сижі і мунис. Гортгыс вөвлыс сіделкасө вина-вылө нуис, сатөмкодөз јуис.

II.

Марјалы школаын лөгүд. Челаф-дорө петас да щөщ велөдчө. Öтi здук вестө оз ов. Муртса ештөдчас, чышкас-мыскас, гөгөр пелькөдас, да пыр-i кiас нiга бостас. Первој нiнөм вөли оз гаммы вöчны: нiгатө востас да сөмын сера кабала адзө. Öнi востас, дај шыпасјас-нiн адзө. Уна шыпасјас öтлаалас, кыв артмас. Ачыс јона нiмкофасө. Кывјыд артмас да быдсөн нуммунлө. Сегга учiтельнiтса өетiс выл карандаш да бумага. Учiтельнiтса петкөдлiс, кызi колө гiжнысө-да, Марја асөыс нiмовсө гiжны пыр i велалi. Гiжас-да, ыжыда серамыс петас.

— Аттö јерöмакань. Кущöм лөгүд вөлöма! Ме вөли чайта, мiга-öд, велөдчөм јөзүдлы көнкө аслыс-пөлөс јурјас пуктöмаөб, вөлөмкө зiк кокнi. Чукулөдлыштан, дај нiм артмас. Јона-жө тешкоф!..

Марја сегга быд собранье-вылө ветлө. Кытöнi мыј керө, сьтөгүд бара оз кол. Спектактö вöчны кутасны-да, пыр медвоз сујгө, пыр мед-јог бабајасөс ворсө. Ворсас јона лөгыда. Јөзјас кывзасны бура. Мукөд-дырјi тешкоф-торјастö кутас ворсны, да вiзө-дысјас зiк сөлөм гартчытöңныс гераласны.

— Аттö Марја, но-i теш-жө вöчас!..—шуöны.

Марјалы дыр көсјөм ез ков. Ущiтельнiтса щөктiс да пыр-i комсомолө гiжгiс. Собранье-вылад локтас-да, војтырөс јогтөдлө. Мукөд војтырјас дурны кутласны, да пыр-i өлөдас.

— Мыјнө тiјанлы лөма. Кущöм пыщ тiјанөс вөјө... Кор собранье мунө, дурны оз ков. Бостөма-кө ужавны, колө помавны. Век-көт öтi местаын дузвiз. дурныд кадыд гурлас-на. Помалам собраньнетö, да вөлыгтi-i дурам.

Собранье-вылад буртор вiсталöны. Марја сөлөмыс кывзас. Сегга омөлика лыффысны-нiн кужө. Гырыс гiжөда нiгајастö кокнiда лыфдас. Көт оз гөгөрво, ставсө ущiтельнiтсалыс јуасө. Ущiтельнiтса ачыс том да варов. Мыј јуалан, сiјөс i вiсталас.

Öтчыд собранье-вылын самöкур-јылыс вөрнi лептiсны, дыр вензiсны. Ущiтельнiтса дыр војтырлы вiставлiс став омөлсө самöкурыс. Војтырјас сы-бөрүн шуiсны празнiкјасө не јуны, дај мукөд јөзөс өлөдны сыс. Празнiк-луныд локтiс-да, војтырјасыдлы тельепiт: быдөн јусöны, кодалöны сөмын најö вөкыдөб. Ез вермыны вiдчысны мукөд војтырыс, рытнас щөщ бостгiсны јуны. Бөрөн петтöз јуiсны. Марја јона зев скөрмiс. Празнiк аскiнас војтырјасөс чукөртiс да ставсө јогтөдлө.

— Тi көсјанныд сiзi. Бур вöчөм-пыфдi, вiна јуны да тышкакны. Некущöм јанзiм абу... Мед-көт бур-јөзсыс јандыгiнныд... Коди тiјанөс щөктiс јунысө. Комсомольетсјаслы јуны оз пөз.

Војтырјас быдөн јурсө öшөдiсны. Ставыс мыжаөб. Некод оз лыгт воча кыв шуны. Марја дыр-на јогтөдлiс. Ставсө еща сакiс.

Рытнас ущiтельнiтса Мадја-дорө локтiс да јона топыда ку-тыштлiс.

— Те-тај, Марја, јона суг да шањ вѡлѡмыд. Менам везіг ѡ-
лѡм бурміс... Јона ме тенѡ раѡејта. Ескѡ те-коѡ-кѡ став нылыс.

III.

Тѡлын војтырјас быдѡн војпукѡны. Ѳѡлаѡ уна нывјас чукѡрт-
чыласны, ставыс кысанјасѡн да печканјасѡн, јона-і гажѡдчасны,
ѡыласны-јѡктасны.

Вој-кежлас керкаас іѡас пыртасны да ставыс жоѡ-куѡтаыс
ѡтчукѡрѡ воѡдаласны. Быѡѡ гумла-вылын су-коѡтајас кујлѡны.
Јешѡѡ-ѡд-і мукѡд зонјасыс зев ышњасѡны. Уѡныд коѡѡдасны-да,
ѡз-на-і зев коѡтчыны. Суѡла-віна корѡны. Празњыкыд воас да сег-
га бара-ѡѡ віна корѡны. Ѳз-кѡ сетны јешѡѡ-ѡд нѡјтасны.

Марјалы зонјаслѡн тешиѡтчѡм зев ѡз кажітчы. Ѳтчыд уна вој-
тырјас војпукны чукѡртѡмаѡѡ, ныв да зон керка-тырыс. Зонјас
лов-вылас нывјаслы ѡшјѡмаѡѡ, ѡтторја віна корѡны, інас ѡз ѡшјы-
ны. Марјаыд ез вермы віѡѡдны да шыасіс.

— Нывјас, ѡнѡм енѡ сетѡ. Мед еѡа ыѡдаласны, гѡгјасыс
ѡз-ѡн пістны. Ѳні тіјанѡс зонјасыд вѡрѡѡдны ѡз лыгтны. Ѳні
став јѡзыс ѡткоѡѡѡ. Бур-куѡа-кѡ, мед, колѡкѡ, воласны, локнад-кѡ,
мед ѡз і волены. Мед-ѡѡа агныс ветласны. Мі-і вінатѡгыс-на
вермам гажѡдчыныс. Зонјасыд-кѡ ѡз локны, натѡг мі јонѡык да
бурѡык гаж-на вермам вѡчны... Пеѡка, вај востыв гудѡктѡ... Ік...

Пеѡка кутіс ворсны, а Марја јѡктыны бѡстѡіс. Јѡктѡ терыба,
кокыс быѡѡѡ маѡіна. Војтырјас быдѡн лаѡтісны, быдѡн Марја-вы-
лѡ ѡргѡны-віѡѡѡны. Гудѡк-шыѡ быдѡнлѡн кокыс вѡрѡ, пукаліг-
мѡз јѡктѡны. Марја муѡтѡзыс јѡктіс.

Том зонјас пондісны вашѡдчыны:

— А шањ-і ныв, Марјаыд!..

— Ок, суг-ѡд Марјаыд, зѡј!..

Іѡт-Іван.

1926 г.

Редколлегія: { Булѡшев Ф. І. Попов Н. І.
Минин М. І. Темноев Н. І. Редактор: Н. Попов
Наѡев А. Н.

Суздөдөй быд-тöлыгын-петан журнал

=ордым=

(Леэдö ВКП (б)-лөн Обком).

Со мыл гижöны сиктjассан „Ордым“-жылыс:

Извайы вöлөстö воис тана шуöны: роч-дорыд-пö
1 № „Ордым“. Крестана тајö мiјанлы буржык. Бура.
зев јона лыд-дыны комi гөгөрвоöны i кужöны лыд-
журналтö. Извайы вöлөст- дыны быд морт. Бур еiам
ын рочөн лыд-дыны зев Обком ВКП (б)-лы да Комi-
ещадöн кужöны, школаыс-ег- гижыс-чукөрлы комiөн жур-
кö 30 во-жүн ем-да. Крес- нал леэдöмыс.

Избач Липин Ö. I.

Быд номерын: 50—60 листбок-сајас, лöоны герпасјас.

доныс: гражданагы 30 урөн тöлыс.
учреждённејаслы да органiзатсијаслы
—60 урөн тöлыс.

**Журнал суздöдан
адрес:**

Сыктывдiн-кар, Вадорзвыв-
ульч, 41 № керма, — „Лугыд
Туж“-газет редакцијалы.

Торја-номерон ньобыега слы — 50 ур.

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 2 (5) — Февраль — 1927 год.

Устьысольск, Набережная, 41.